

**МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЦЕНТР
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
«ИНТЕРНАУКА»**

Сборник тезисов научных работ

**XVI МЕЖДУНАРОДНАЯ
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ
КОНФЕРЕНЦИЯ:
«АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ
СОВРЕМЕННОЙ НАУКИ»**

«30» января 2017

**Москва – Астана – Харьков – Вена
2017**

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЦЕНТР
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
«ИНТЕРНАУКА»

Сборник тезисов научных работ

**XVI МЕЖДУНАРОДНАЯ
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ:**

**«АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ
СОВРЕМЕННОЙ НАУКИ»**

«30» января 2017

Збірник тез наукових робіт

**XVI МІЖНАРОДНА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ:**

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ НАУКИ»

«30» січня 2017

Abstracts of scientific papers

**XVI INTERNATIONAL
SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE:**

«ACTUAL PROBLEMS OF MODERN SCIENCE»

«30» January 2017

Москва–Астана–Харьков–Вена
2017

Актуальные проблемы современной науки: сборник тезисов научных работ XVI Международной научно-практической конференции (Москва–Астана–Харьков–Вена, 30 января 2017 года) / Международный научный центр, 2017. – 86 с.

В сборнике представлены материалы XVI Международной научно-практической конференции: «Актуальные проблемы современной науки».

Материалы публикуются на языке оригинала в авторской редакции.

Редакция не всегда разделяет мнения и взгляды автора. Ответственность за достоверность фактов, имен, географических названий, цитат, цифр и других сведений несут авторы публикаций.

При использовании научных идей и материалов этого сборника, ссылки на авторов и издания являются обязательными.

Редакционная коллегия

Глава редакционной коллегии: **Тарасенко Ирина Алексеевна** — доктор экономических наук, профессор (Украина)

Заместитель главы редакционной коллегии: **Коваленко Дмитрий Иванович** — кандидат экономических наук, доцент (Украина)

Заместитель главы редакционной коллегии: **Золковер Андрей Александрович** — кандидат экономических наук, доцент (Украина)

Заместитель главы редакционной коллегии: **Безверхий Константин Викторович** — кандидат экономических наук, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Чабан Виталий Васильевич** — доктор технических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Румянцев Анатолий Александрович** — доктор технических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Сергейчук Олег Васильевич** — доктор технических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Беликов Анатолий Серафимович** — доктор технических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Мельник Виктория Николаевна** — доктор технических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Наумов Владимир Аркадьевич** — доктор технических наук, профессор (Российская Федерация)

Член редакционной коллегии: **Луценко Игорь Анатольевич** — доктор технических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Пахрутдинов Шукридин Илесович** — доктор политических наук, профессор (Республика Узбекистан)

Член редакционной коллегии: **Степанов Виктор Юрьевич** — доктор наук по государственному управлению, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Дегтярь Андрей Олегович** — доктор наук по государственному управлению, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Дегтярь Олег Андреевич** — доктор наук по государственному управлению, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Колгун Виктория Семеновна** — доктор наук по государственному управлению, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Щербан Татьяна Дмитриевна** — доктор психологических наук, профессор, Заслуженный работник образования Украины, ректор Мукачевского государственного университета (Украина)

Член редакционной коллегии: **Цахаева Анжелика Амировна** — доктор психологических наук, профессор (Российская Федерация, Республика Дагестан)

Член редакционной коллегии: **Сунцова Алеся Александровна** — доктор экономических наук, профессор, академик Академии экономических наук Украины (Украина)

Член редакционной коллегии: **Денисенко Николай Павлович** — доктор экономических наук, профессор, член-корреспондент Международной академии

инвестиций и экономики строительства, академик Академии строительства Украины и Украинской технологической академии (Украина)

Член редакционной коллегии: **Кухленко Олег Васильевич** — доктор экономических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Чубукова Ольга Юрьевна** — доктор экономических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Драган Елена Ивановна** — доктор экономических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Захарин Сергей Владимирович** — доктор экономических наук, старший научный сотрудник, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Лойко Валерия Викторовна** — доктор экономических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Скрипник Маргарита Ивановна** — доктор экономических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Селиверстова Людмила Сергеевна** — доктор экономических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Ефименко Надежда Анатольевна** — доктор экономических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Мигус Ирина Петровна** — доктор экономических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Смолин Игорь Валентинович** — доктор экономических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Шинкарук Лидия Васильевна** — доктор экономических наук, профессор, член-корреспондент Национальной академии наук Украины (Украина)

Член редакционной коллегии: **Гоблик Владимир Васильевич** — доктор экономических наук, кандидат философских наук, доцент, Заслуженный экономист Украины (Украина)

Член редакционной коллегии: **Заруцкая Елена Павловна** — доктор экономических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Вдовенко Наталия Михайловна** — доктор экономических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Копилюк Оксана Ивановна** — доктор экономических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Ниценко Виталий Сергеевич** — доктор экономических наук, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Шевчук Ярослав Васильевич** — доктор экономических наук, старший научный сотрудник, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Рамский Андрей Юрьевич** — доктор экономических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Мухсинова Лейла Хасановна** — доктор экономических наук, доцент (Российская Федерация)

Член редакционной коллегии: **Задерей Петр Васильевич** — доктор физико-математических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Байчоров Александр Мухтарович** — доктор философских наук, профессор (Республика Беларусь)

Член редакционной коллегии: **Ильина Антонина Анатольевна** — доктор философских наук, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Сутужко Валерий Валериевич** — доктор философских наук, доцент (Российская Федерация)

Член редакционной коллегии: **Стеблюк Всеволод Владимирович** — доктор медицинских наук, профессор криминалистики и судебной медицины, Народный Герой Украины, Заслуженный врач Украины (Украина)

Член редакционной коллегии: **Щуров Владимир Алексеевич** — доктор медицинских наук, профессор, главный научный сотрудник лаборатории коррекции деформаций и удлинения конечностей (Российская Федерация)

Член редакционной коллегии: **Свиридов Николай Васильевич** — доктор медицинских наук, главный научный сотрудник отдела эндокринологической хирургии, руководитель Центра диабетической стопы (Украина)

Член редакционной коллегии: **Иоелович Михаил Яковлевич** — доктор химических наук, профессор (Израиль)

Член редакционной коллегии: **Сопов Александр Валентинович** — доктор исторических наук, профессор (Российская Федерация)

Член редакционной коллегии: **Свиных Владимир Геннадьевич** — доктор географических наук, профессор (Российская Федерация)

Член редакционной коллегии: **Сенотрусова Светлана Валентиновна** — доктор биологических наук, доцент (Российская Федерация)

Член редакционной коллегии: **Кузава Ирина Борисовна** — доктор педагогических наук, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Бабина Юлианна Ивановна** — докторантка (Республика Молдова)

Член редакционной коллегии: **Коньков Георгий Игоревич** — кандидат технических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Чаленко Надежда Владимировна** — кандидат экономических наук, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Бугас Наталия Валериевна** — кандидат экономических наук, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Русина Юлия Александровна** — кандидат экономических наук, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Белялов Талят Энверович** — кандидат экономических наук, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Бадзым Александр Сергеевич** — кандидат экономических наук, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Квасова Ольга Петровна** — кандидат экономических наук, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Сибирянская Юлия Владимировна** — кандидат экономических наук, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Щепанский Эдуард Валерьевич** — кандидат экономических наук, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Криволапов Василий Сергеевич** — кандидат экономических наук, доцент (Российская Федерация)

Член редакционной коллегии: **Саньков Петр Николаевич** — кандидат технических наук, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Артюхов Артем Евгеньевич** — кандидат технических наук, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Филева-Русева Красимира Георгиева** — кандидат психологических наук, доцент (Республика Болгария)

Член редакционной коллегии: **Баула Ольга Петровна** — кандидат химических наук, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Вавилова Елена Васильевна** — кандидат сельскохозяйственных наук, доцент (Российская Федерация)

Член редакционной коллегии: **Вицентий Александр Владимирович** — кандидат математических наук, доцент (Российская Федерация)

Член редакционной коллегии: **Мулик Екатерина Витальевна** — кандидат наук по физическому воспитанию и спорту, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Олейник Анатолий Ефимович** — кандидат юридических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Химич Ольга Николаевна** — кандидат юридических наук (Украина)

Член редакционной коллегии: **Фархитдинова Ольга Михайловна** — кандидат философских наук (Украина)

СОДЕРЖАНИЕ

СЕКЦИЯ 1. ГРАФИЧЕСКИЙ ДИЗАЙН	9
Жангелова Дидара Мауленовна, Байбульсинова Дарига Рустэмовна Сравнительный анализ оформления указателей наименования зданий и сооружений на примере городов Алматы и Лондона	9
СЕКЦИЯ 2. МЕДИЦИНСКИЕ НАУКИ	15
Альмухамбетова Рауза Кадыровна, Аширов Азамат Абсаматович, Конқа Салтанат Икрамханқызы, Таңатар Айдана Өмірсерікқызы, Тыналиева Шынар Айтжановна, Уменова Галия Жаксылыковна К необходимости медикаментозной реабилитации при рефрактерной стенокардии	15
Альмухамбетова Рауза Кадыровна, Кодасбаев Алмат Турысбекович, Өтепберген Динара, Рахат Күмісай Қамысбайқызы, Сәдуақас Дәулет Нышанбайұлы, Сергеева Елена Николаевна Контроль артериального давления антигипертензивными препаратами второго ряда	19
Капсултанова Дина Амангельдиновна, Ползик Галина Бакетовна, Кеделбаева Камила Маратовна, Акылбайқызы Куралай, Думышева Айдана Муратовна, Едилбаев Диас Талгатович, Мерянова Нигарим Сейитжановна, Толебаев Дастан Бакытулы, Хамидов Расул Ибраимович Жедел тәждік синдромы бар наукастар диагностикасында милық натрийуретикалық пептидтің рөлі	23
Жангелова Шолпан Болатовна, Туякбаева Алина Геннадьевна, Жангелова Майра Бельгибаевна, Бауыржан Арайлым Бауыржанқызы, Токбулатова Айгерим Талгатовна, Еркінқызы Алина Эффективное купирование гипертонического криза	27
Жангелова Шолпан Болатовна, Альмухамбетова Рауза Кадыровна, Алиева Асель Бекеновна, Жанен Зарина Мырзакасымқызы, Пушкарева Галина Дмитриевна, Ежазулла Жахид Дефект межпредсердной перегородки (случай из практики)	31
СЕКЦИЯ 3. НАЦИОНАЛЬНАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ	35
Бондаренко Алина Владимировна Напрямки підвищення ефективності адміністративно-правового регулювання взаємодії органів служби безпеки України з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування та громадськістю	35
Бондаренко Яна Олександрівна Інформаційна війна як загроза національній безпеці	38
СЕКЦИЯ 4. ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ	41
Безлущька Олена Петрівна Психологічні основи розвитку лідерських якостей майбутніх судоводів у вищому навчальному закладі	41

Воронова Ольга Юріївна, Ямчук Таїса Юріївна	
Професійна ідентичність майбутніх фахівців.....	45
Щербан Тетяна Дмитрівна, Гоблик Володимир Васильович, Щербан Ганна Вікентіївна	
Характеристики і механізми майєвтики у навчальному спілкуванні.....	48
СЕКЦИЯ 5. СОЦИОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ	51
Осадчук Олександр Вікторович	
Сучасні підходи до аналізу соціальних мереж	51
СЕКЦИЯ 6. ТЕХНИЧЕСКИЕ НАУКИ	54
Носач Юрій Вячеславович, Науменко Ксенія Андріївна	
Конструювання рецептури томатного соусу збагаченого складу та оцінювання його якості.....	54
СЕКЦИЯ 7. ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ	59
Брятко А. А.	
Антикризова політика Білорусі: успішний старт чи стратегічний програш.....	59
Губарева Ірина Олегівна, Ялдин Ігор Володимирович	
Стратегічний менеджмент розвитку металургійної галузі України	63
Лук'янченко Андрій Юрійович	
Напрямки розвитку та динаміка розвитку електронної комерції в Україні	66
Нургалиева Куралай Оразгалиевна, Малгаждарова Дилара Мауленовна, Байбульсинов Санжар Рустэмович, Байбульсинова Дарига Рустэмовна, Кулушева Ырысжан	
Инструменты и формы мотивации персонала на предприятиях.....	69
Pohuda Nataliia, Ushko Anatoly	
Advantages and disadvantages of active tourism in Ukraine	73
Присяжнюк Оксана Вікторівна	
Основи економічної безпеки суб'єктів підприємництва	75
Присяжнюк Оксана Вікторівна	
Засади формування інституційної структури суб'єктів забезпечення економічної безпеки підприємницьких структур.....	78
СЕКЦИЯ 8. ЮРИДИЧЕСКИЕ НАУКИ.....	80
Бондаренко Алина Владимировна	
Адміністративно-правове регулювання взаємодії органів служби безпеки України з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування та громадськістю	80
Перепелиця Катерина Євгенівна	
Правові засади банківського нагляду в Україні	83

Секция 1. ГРАФИЧЕСКИЙ ДИЗАЙН

Жангелова Дидара Мауленовна

*Магистрант Казахской Головной
Архитектурно-строительной академии
г. Алматы, Республика Казахстан*

Байбульсинова Дарига Рустэмовна

*Магистрант,
Казахстанско-Британский технический университет
г. Алматы, Республика Казахстан*

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ОФОРМЛЕНИЯ УКАЗАТЕЛЕЙ НАИМЕНОВАНИЯ ЗДАНИЙ И СООРУЖЕНИЙ НА ПРИМЕРЕ ГОРОДОВ АЛМАТЫ И ЛОНДОНА

В идеале наше пространство должно быть подчинено внутренней логике местоположения предметов [1, с. 58–89]. Мы привыкли не замечать довольно важные и для нас абсолютно привычные вещи, например, таблички на домах, названия улиц, указатели и т.д. Если текст на них сливается с фоном или же фон с окружающим пространством, если выбран мелкий шрифт, неудачной формы буквы, то ориентировка на местности затрудняется.

Поэтому целью нашего исследования явился сравнительный анализ табличек с названиями улиц и номером дома в городах Алматы и Лондона для того чтобы понять основные принципы их визуального воздействия.

Сделаем небольшой экскурс в историю: британские дома начали нумеровать с «Почтового закона» (акта) 1765 года. Промежуточные строения, как правило, имеют номер с литерой А, В, С и т.д., но есть несколько с дробным номером, например, старый полицейский участок в 20 ½ Camberwell Черч-стрит. До середины девятнадцатого века в Англии было принято присваивать номера домам по одной стороне дороги, а затем продолжать её в обратном направлении — по противоположной. Последовательная нумерация используется также в некоторых случаях, когда застраивается только одна сторона дороги. Некоторые местные власти Великобритании избегают числа 13 в нумерации домов, потому что это число считается несчастливым. В настоящее время в сельской местности многие дома имеют собственные имена, но не нумерацию.

Казахстанская нумерация зданий и сооружений берет свои истоки из советских времен. В СССР в послевоенные годы, в период начала массового строительства многоквартирных высотных домов, была принята рекомендация, по которой собственный номер дома даётся только зданию, выходящему на улицу, а находящиеся внутри квартала здания должны иметь дробный номер, дополнительный номер корпуса или номер с буквой. Далеко не везде её придерживались [2, с. 1–8]. Наша нумерация домов не сильно отличается от европейских стандартов: почти всегда по одной стороне улицы расположены чётные номера, по другой — нечётные; номера возрастают от точки выбора начала [3, с. 2–6]. Существуют стандарты расположения указателей порядкового номера объектов в Южном Казахстане [4, с. 1–8].

Стандарты расположения указателей порядкового номера объектов в Лондоне: Указатели порядкового номера здания или сооружения устанавливаются с учетом особенностей архитектурного сооружения. Таблички создаются с учетом их удобочитаемости с любого расстояния, в любое время года и дня. Размер, цвета, шрифт, местоположение — имеют основополагающую роль в формировании ориентационных элементов визуальной коммуникации. Используются таблички с округленными углами, черным шрифтом и белым фоном.

Самые распространённые виды указателей наименования зданий и сооружений в Алматы имеют прямоугольную форму с острыми углами, темно-голубым или синим фоном и белым шрифтом.

Размер табличек в Алматы имеет неудобочитаемый масштаб. Учитывая большие пространства между домами, в отличие от Лондона, прочесть название улицы и номер дома сложно.

Рисунок 1. Размер табличек (слева в Алматы, справа в Лондоне)

В Лондоне размер и пропорции рассчитаны на то, что их будут читать люди находящиеся на противоположной стороне улицы, то есть они достаточно большие (Рисунок 1).

Местоположение указателей наименования зданий и сооружений в Алматы не имеют какой-либо функциональной логики. Они могут быть расположены на зданиях, столбах рядом с домом, гаражах или заборах (рисунок 2).

Рисунок 2. Местоположение указателя на зданиях (слева в Алматы, справа в Лондоне)

В Лондоне местоположение регулируется государством, которое запрещает уродовать или скрывать архитектурные сооружения. Поэтому многие указатели размещены на заборах или столбах (Рисунок 3, 4).

Рисунок 3. Указатели на заборах (слева в Алматы, справа в Лондоне)

Рисунок 4. Указатели на столбах (слева в Алматы, справа в Лондоне)

Удобочитаемость текста. В Алматинских табличках слова прилеплены друг к другу, ширина букв и расстояние между ними варьируется от слишком маленького до слишком большого в одном и том же указателе. Контрастность букв с засечками проигрывает по сравнению с рубленными. В английском варианте используется шрифт без засечек, который обладает высокой удобочитаемостью при послоговом чтении. Так же используется шрифт большого кегля с большей шириной, большим межбуквенным расстоянием и интерлиньяжем. Высокая контрастность текста и фона лондонских указателей увеличивает удобочитаемость, потому что для отражающих свет поверхностей самым лучшим является сочетание черного текста и белого фона (Рисунок 5).

Рисунок 5. Удобочитаемость (слева в Алматы, справа в Лондоне)

Графические элементы должны создавать определенный образ указателей, соответствующие образу пространства, которому они принадлежат [5, с. 23–67; 6, с. 56–89]. В Лондоне графические элементы, такие как орнаменты, рамки и логотипы, расположены строго в определенном районе или на определенном здании, сооружении. В Алматы графические элементы в большинстве случаев используются на частных домах (Рисунок 6).

Визуальные коммуникации, способствующие ориентации в городском пространстве, указывают на определенный уровень развития страны. К сожалению, на данный момент, мы не можем похвастаться функциональностью наших визуальных коммуникаций. Так как еще не многие осознают необходимость развивать эту сторону городской жизни.

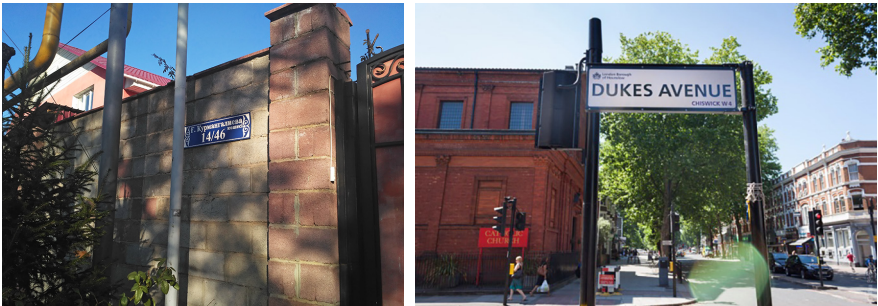

Рисунок 6. Графические элементы (слева в Алматы, справа в Лондоне)

Таким образом, сравнительный анализ указателей наименования зданий и сооружений на примере городов Алматы и Лондона показал, что требуется пересмотр указателей наименования зданий и сооружений в г. Алматы. Так как на данный момент указатели плохо выполняют свою главную функцию — помогать в ориентировании на местности. Используя опыт Лондона и других городов мира было бы целесообразно создать новый дизайн указателей. В сторону увеличения площади знаков, контрастности — а именно на белом фоне черными буквами, и местоположении, что в целом улучшит архитектурно-пространственную среду.

Литература

1. Медведев В. Ю. Сущность дизайна: учеб. пособие. — 3-е изд., испр. и доп. — СПб.: СПГУТД, 2009. — 110 с., с. 58–89.
2. Нумерация домов // [https://ru.wikipedia.org/wiki/нумерация домов](https://ru.wikipedia.org/wiki/нумерация_домов). — с. 1–8.
3. Закон Республики Казахстан «Об административно-территориальном устройстве Республики Казахстан», пункт 4 статья 13 от 8 декабря 1993 года. — с. 2–6.
4. Постановление акимата Южно-Казахстанской области от 24 августа 2007 года: Об утверждении Правил по ведению порядка присвоения наименований и переименования составных частей населенного пункта, требования к присвоению порядковых номеров земельным участкам, зданиям и сооружениям на территории Южно-Казахстанской области, с. 1–8.
5. А. С. Питерских, Г. Е. Гуров, Изобразительное искусство. Дизайн и архитектура в жизни человека. — Москва: «Просвещение», 2013 г. с. 23–67.
6. Медведев В. Ю., Стиль и мода в дизайне: учеб. пособие. — 2-е изд., испр. и доп. — СПб.: СПГУТД, 2005. — 256 с., с. 56–89.

Секция 2. МЕДИЦИНСКИЕ НАУКИ

Альмухамбетова Рауза Кадыровна

*К.м.н., доцент, профессор кафедры внутренних болезней № 2
Казахский Национальный медицинский университет
им. С. Д. Асфендиярова, Алматы, Республика Казахстан*

Аширов Азамат Абсаматович

врач-интерн

*Казахский Национальный медицинский университет
им. С. Д. Асфендиярова, Алматы, Республика Казахстан*

Конқа Салтанат Икрамханқызы

врач-интерн

*Казахский Национальный медицинский университет
им. С. Д. Асфендиярова, Алматы, Республика Казахстан*

Танатар Айдана Өмірсерікқызы

врач-интерн

*Казахский Национальный медицинский университет
им. С. Д. Асфендиярова, Алматы, Республика Казахстан*

Тыналиева Шынар Айтжановна

*Врач, заведующая кардиологическим отделением № 3
Городской кардиологический центр, Алматы, Республика Казахстан*

Уменова Галия Жаксылыковна

*Врач, заведующая кардиологическим отделением № 1
Городской кардиологический центр, Алматы, Республика Казахстан*

К НЕОБХОДИМОСТИ МЕДИКАМЕНТОЗНОЙ РЕАБИЛИТАЦИИ ПРИ РЕФРАКТЕРНОЙ СТЕНОКАРДИИ

Рефрактерная стенокардия характеризуется следующими признаками: наличием объективных показателей ишемии миокарда; выраженными клиническими симптомами при использовании всех известных (и общепринятых) терапевтических средств лечения больных в максимально переносимых дозах, включая использование методов реваскуляризации путем чрескожно-коронарного вмешательства (ЧКВ) и аортокоронарного шунтирования (АКШ), причем неконтролируемые приступы стенокардии сохраняются в течение 3-х месяцев [1, с. 18–23]. При рефрактерной

стенокардии применяются три основных класса антиангинальных препаратов и чаще их назначают в комбинациях [2, с. 29].

При лечении рефрактерной стенокардии необходимо исключить вторичные причины (экстракардиальные факторы). Согласно рекомендациям Европейского общества кардиологов по лечению стабильной стенокардии 2013 г., антиангинальное/антиишемическое лечение включает назначение короткодействующих нитратов (I B), препаратов первой линии, а именно бета-адреноблокаторов (БАБ) и/или блокаторов кальциевых каналов (БКК) (I A). У асимптомных пациентов с большими зонами ишемии миокарда (более 10%) БАБ рассматриваются как препараты первой линии (I A), при вазоспастической стенокардии исключаются БАБ и предпочтение отдается БКК и нитратам (I B). При сопутствующих заболеваниях/толерантности препараты второй линии (долгосуществующие нитраты или ивабрадин или никорандил или ранолазин) могут рассматриваться как препараты первой линии.

В патогенезе ИБС важное звено занимает дефицит АТФ при ишемии. Поскольку предуктал MR уменьшает дефицит энергии (АТФ) в кардиомиоците применение предуктала MR является патогенетически оправданным. Именно предуктал MR включен в качестве препаратов второй линии (I b) в рекомендации по лечению стабильной стенокардии, т.к. обладает выраженным антиангинальным и антиишемическим действием.

Целью нашего исследования явилось изучение эффективности предуктала MR в ранней реабилитации больных с рефрактерной стенокардией.

Материал и методы исследования. Под нашим наблюдением находились 67 пациентов поступивших в экстренном порядке в городской кардиологический центр (ГКЦ) с диагнозом острый коронарный синдром (ОКС) в возрасте от 48 до 76 лет, (средний возраст – $59,3 \pm 1,5$); среди них мужчин 32 и женщин – 35. 37 пациентов, составивших исследуемую группу, помимо стандартной терапии принимали предуктал MR в дозе по 35 мг 2 раза в сутки в течение 3-х месяцев. 30 пациентов (контрольная группа) находились на стандартной терапии. У всех больных проводились общеклинические и биохимические (кардиомаркеры, креатинин, мочевины, СКФ, билирубин, белок, глюкоза) исследования, ЭКГ, ЭхоКГ, рентгенография органов грудной клетки.

Результаты и обсуждение. В процессе комплексного обследования всем больным была диагностирована рефрактерная стабильная стенокардия. При этом количество приступов стенокардии за неделю доходило в исследуемой группе до $7,6 \pm 1,8$ и $7,4 \pm 1,1$ в контрольной группе, а количество потребляемых таблеток нитроглицерина составляло $7,8 \pm 1,9$ и $7,6 \pm 1,9$ соответственно.

Последствия проходящей ишемии при рефрактерной стенокардии отражают неадекватную оксигенацию миокарда и локальное накопле-

ние продуктов метаболизма. Во время ишемии миоциты переключаются с аэробного на анаэробный путь метаболизма. Сниженная продукция АТФ нарушает взаимодействие между сократительными белками и приводит к транзиторному снижению как систолической сократимости, так и диастолической релаксации левого желудочка. К тому же происходит местное накопление продуктов анаэробного метаболизма, которые активируют периферические болевые рецепторы и вызывают стенокардию. Во время болевого синдрома, сопровождающего острый приступ ишемии, генерализованная симпатическая и парасимпатическая стимуляция может вызвать тахикардию, потливость, тошноту. Поскольку ишемия приводит к внезапному нарушению диастолического расслабления миокарда, транзиторно повышается жесткость левого желудочка и растет внутрижелудочковое диастолическое давление. Повышенное давление передается на легочное сосудистое русло и может вызвать одышку и отек легких. Кроме того, преходящие нарушения транспорта ионов в кардиомиоцитах и локальное накопление метаболитов могут вызывать опасные желудочковые нарушения ритма. После разрешения острого ишемического эпизода (т.е. после восстановления баланса между доставкой кислорода и потребностью в нем) симптомы стенокардии полностью исчезают, а в случае кратковременности ишемии, стойкие повреждения миокарда отсутствуют.

По рекомендации АНА/АСС метаболические препараты (указан только триметазидин) обеспечивают антиишемическое действие за счет увеличения метаболизма глюкозы относительно окисления жирных кислот. Метаболические антиангинальные средства могут использоваться в комбинации с гемодинамическими препаратами, т.к. их основное действие не связано со снижением ЧСС или АД.

В процессе лечения в группе пациентов, принимавших предуктал MR, отмечена положительная динамика: исчезла ишемия на ЭКГ, уменьшилось количество приступов за неделю до $4,5 \pm 1,3$ и потребность в нитроглицерине снизилась до $3,4 \pm 1,6$; тогда как в контрольной группе эти показатели уменьшились в меньшей степени — $6,9 \pm 1,4$ и $7,2 \pm 1,5$. Помимо клинической эффективности необходимо отметить, что предуктал MR показал достаточно высокий профиль безопасности: не было побочного действия препарата, потребовавшего отмены препарата.

Результаты нашего наблюдения согласуются с данными других исследований. Убедительные данные о преимуществе комбинированной терапии предуктала MR с β -блокатором продемонстрированы в исследовании, проведенном еще в 1997 году. Пациентам со стабильной стенокардией, у которых на фоне приема β -блокатора сохранялась стенокардия дополнительно подключили предуктал MR в одной группе, нитрат — в другой. Через 2 месяца лечения у больных, принимающих предуктал

MR, удалось снизить количество приступов стенокардии на 63% ($p < 0,01$), в то время как у пациентов, принимающих β -адреноблокатор и нитрат только на 31% ($p < 0,01$), что дало основание сделать вывод, назначение предуктала MR вместе с β -блокатором в 2 раза эффективнее уменьшает стенокардию, чем часто используемая в практике комбинация: β -блокатор с нитратом.

Таким образом, предуктал MR показан больным рефрактерной стенокардией в качестве дополнительного средства в тех случаях, когда не удается достигнуть эффекта при лечении традиционными антиангинальными средствами. Предуктал MR обладает выраженным антиангинальным и антиишемическим действием, что подтверждается исчезновением признаков ишемии на ЭКГ.

Литература

1. Жангелова Ш. Б., Альмухамбетова Р. К., Зиманова Г. С. Результаты исследования «Компас» в республике Казахстан // Международный профессиональный журнал «Медицина». — 2012. — № 8/122. — С 18–23.
2. «Клинический протокол диагностики и лечения ИБС. Стабильная стенокардия напряжения», утвержденный Экспертным советом РГП на ПХВ «Республиканский центр развития здравоохранения» Министерства здравоохранения и социального развития Республики Казахстан от «30» ноября 2015 года, Протокол № 18 // Интернет-ресурсы. <https://diseases.medelement.com/disease/view/MTQxNjk%253D/fDF8Mnw%253D> — С. 29.

Альмухамбетова Рауза Кадыровна

*К.м.н., доцент, профессор кафедры внутренних болезней № 2
Казахский Национальный медицинский университет
им. С. Д. Асфендиярова, Алматы, Республика Казахстан*

Кодасбаев Алмат Турысбекович

*К.м.н., директор Городского кардиологического центра
Алматы, Республика Казахстан*

Өтепберген Динара

*врач-интерн
Казахский Национальный медицинский университет
им. С. Д. Асфендиярова, Алматы, Республика Казахстан*

Рахат Күмісай Қамысбайқызы

*врач-интерн
Казахский Национальный медицинский университет
им. С. Д. Асфендиярова, Алматы, Республика Казахстан*

Сәдуақас Дәулет Нышанбайұлы

*врач-интерн
Казахский Национальный медицинский университет
им. С. Д. Асфендиярова, Алматы, Республика Казахстан*

Сергеева Елена Николаевна

*Заведующая хозрасчетным отделением
Городской кардиологический центр, Алматы, Республика Казахстан*

КОНТРОЛЬ АРТЕРИАЛЬНОГО ДАВЛЕНИЯ АНТИГИПЕРТЕНЗИВНЫМИ ПРЕПАРАТАМИ ВТОРОГО РЯДА

Артериальная гипертония (АГ) является самостоятельным заболеванием, а также фактором риска всех хронических неинфекционных болезней. Влияние АГ на сердечно-сосудистую заболеваемость и смертность выше, чем любого другого фактора риска, включая традиционные, такие как ожирение и дислипидемия. Повышение артериального давления (АД) на каждые 20/10 мм рт.ст. удваивает риск развития фатальных коронарных событий у лиц в возрасте 40–90 лет. При этом вклад профилактики и коррекции факторов риска в снижение сердечно-сосудистой смертности составляет от 45 до 75%, тогда как различных методов лечения, включая высокотехнологичные — от 25 до 55%. При этом влияние разных препаратов на связанные с АГ исходы сходно или отличается незначительно. Установлено также, что 72,1% пациентов с АГ не достигают

целевого уровня АД через 3 месяца применения комбинированной антигипертензивной терапии двумя препаратами основных групп. О резистентной АГ следует говорить, если не достигается целевой уровень АД при терапии максимальными дозами тремя антигипертензивными препаратами, один из которых диуретик и как правило резистентная АГ выступает синдромом злокачественной АГ.

Общеизвестно, что один из основных механизмов развития АГ и сердечно-сосудистых осложнений, а также поддержания высокого уровня АД является повышенная активность симпатической нервной системы. Согласно рекомендациям по диагностике и лечению АГ 2013, Европейского общества по АГ (ESH) и Европейского общества кардиологов (ESC) антигипертензивные препараты центрального действия являются также эффективными и чаще всего используются в различных комбинациях с другими препаратами. Алгоритм лечения резистентной АГ предусматривает, если не контролируется АД или есть побочные эффекты в тройную/четвертную комбинацию включать другие классы антигипертензивных препаратов: антагонисты минералокортикоидных рецепторов, альфа-адреноблокаторы, агонисты имидазолиновых рецепторов (моксонидин) [1, с. 52–53; 2, с. 1281–1357].

Моксонидин (физиотенз) уменьшает активность симпатической нервной системы, действуя на центральную нервную систему, в частности на стволовые структуры мозга. Снижает АД в комбинированной терапии, причем возможно сочетание со всеми антигипертензивными препаратами. Физиотенз — представитель третьего поколения центральных симпатолитиков, в отличие от первых поколений высокоселективен в отношении имидазолиновых рецепторов, оказывает вазо- и кардиопротективное, а также нефропротективное влияние. Кроме того, уменьшая инсулинорезистентность, массу тела и улучшая липидные параметры благоприятно действует при метаболическом синдроме.

Целью нашего исследования явилось изучение эффективности моксонида (физиотенза) у больных с АГ.

Материал и методы исследования. Под нашим наблюдением находились 118 пациентов, поступивших в экстренном порядке в городской кардиологический центр (ГКЦ) с гипертоническим кризом в возрасте от 43 до 75 лет, (средний возраст — $56,3 \pm 1,8$); среди них мужчин 52 и женщин — 66. Критериями включения в исследование были первичная АГ 2 и 3 степени, отсутствие патологии почек (креатинин, мочевины). 90 пациентов, составивших исследуемую группу, помимо стандартной терапии принимали физиотенз в дозе по 0,04 мг в сутки в течение 2-х месяцев. 28 пациентов (контрольная группа) находились на стандартной терапии антигипертензивными препаратами. У всех больных проводились общеклинические и биохимические (кардиомаркеры, креатинин, мочеви-

на, СКФ, билирубин, белок, глюкоза) исследования, ЭКГ, ЭхоКГ, рентгенография органов грудной клетки.

Результаты и обсуждение. В процессе комплексного обследования была диагностирована артериальная гипертензия 2 степени у 74 (82%) в исследуемой ой группе и у 23 (82%) в контрольной группе; третьей степени у 16 и 5 пациентов соответственно; из них у 12 рефрактерная АГ(9 пациентов из исследуемой группы и 3 из контрольной). Многие факторы способствуют гиперактивности симпатической нервной системы и поддержанию высокого АД: наследственность, стресс, гиподинамия, высококалорийная диета, курение, ожирение, сахарный диабет. Группы больных, как видно по данным таблицы № 1, были сопоставимы по полу, возрасту, уровню артериального давления и факторам риска.

Таблица № 1

Характеристика групп пациентов

	Исследуемая группа	Контрольная группа
Возраст	55,8±1,2	56,0±1,4
Пол мужской/женский	43/57%	46/54%
Курение	48%	45%
Индекс массы тела (ИМТ)	30,9	28,9
Сахарный диабет	7	6
Артериальная гипертензия 2 степени	74(82%)	23(82%)
Артериальная гипертензия 3 степени	16	5
Резистентная артериальная гипертензия	9 (10%)	3 (10,7%)

Гемодинамическими маркерами повышенной симпатической активности у пациентов с АГ являются: повышение АД, высокая частота сердечных сокращений в покое, пульсовое АД более 50 мм рт.ст., а также вариабельность АД и пульса. В связи с этим нами изучались показатели систолического (САД), диастолического (ДАД) и пульсового (ПАД) давления, число сердечных сокращений (ЧСС). До лечения уровни САД, ДАД и ПАД, а также ЧСС по группам практически не отличались. В процессе терапии отмечается снижение, причем более выраженное в группе пациентов, принимавших физиотенз. В процессе комплексной терапии с физиотензом происходит достоверное снижение АД как систолического (152,6±1,8 против исходного 178,5±2,3ммрт.ст.), так и диастолического (80,8±1,5 против исходного 95,2±1,6). Пульсовое АД также уменьшилось до 68,9±1,1 против 78,5±1,6 первоначального. Во второй (контрольной) группе отмечается положительная динамика: САД уменьшилось до 169,2±1,6 против 178,2±1,4; ДАД до 83,7±0,9 против 95,1±1,1 и ПАД до

80,4±1,5 против 83,6±0,9. При резистентной АГ комбинированная терапия с физиотензом выявила более выраженный гипотензивный эффект: из 9 пациентов у 7 наблюдалось существенное снижение АД, причем у 4 — достижение целевого уровня АД.

Через 8 недель терапии в комбинации с физиотензом нормализация АД была отмечена у 60 (66,7%) больных, тогда как в группе пациентов, находившихся только на стандартной терапии антигипертензивными препаратами — только у 13 (46,4%).

У четырех (4,4%) пациентов на дозе 0,4 мг возникла сухость во рту, в связи с чем была снижена доза до 0,2 мг.

Таким образом, применение физиотенза (фирмы ЭББОТ) в комплексной терапии у пациентов АГ и особенно при рефрактерной АГ оказывает достаточно выраженный антигипертензивный эффект, при этом показывает высокий уровень безопасности.

Литература

1. Алгоритмы ведения пациента с артериальной гипертензией. Общероссийская общественная организация «Содействия профилактике и лечению артериальной гипертензии «Антигипертензивная Лига». Санкт-Петербург, 2015. Издание первое — с. 52–53.
2. Рекомендации ESH/ESC2013 г. по лечению артериальной гипертонии (перевод на русский язык с англ. Российского медицинского общества по артериальной гипертонии. 2013 г //Journal of Hypertension 2013; 31(7):1281–1357.

Капсултанова Дина Амангельдиновна

*С.Ж. Асфендияров атын.ҚазҰМУ
Ішкі аурулар № 2 кафедрасының доценті, м.ғ.к.
Алматы, Қазақстан*

Ползик Галина Бакетовна

*С.Ж. Асфендияров атын.ҚазҰМУ
Ішкі аурулар № 2 кафедрасының доценті, м.ғ.к.
Алматы, Қазақстан*

Кеделбаева Камила Маратовна

*С.Ж. Асфендияров атын.ҚазҰМУ
Ішкі аурулар № 2 кафедрасының ассистенті
Алматы, Қазақстан*

Ақылбайқызы Куралай

*С.Ж. Асфендияров атын.ҚазҰМУ интерн-дәрігері
Алматы, Қазақстан*

Думышева Айдана Муратовна

*С.Ж. Асфендияров атын. ҚазҰМУ интерн-дәрігері
Алматы, Қазақстан*

Едилбаев Диас Талгатович

*С.Ж. Асфендияров атын.ҚазҰМУ интерн-дәрігері
Алматы, Қазақстан*

Мерянова Нигарим Сейитжановна

*С.Ж. Асфендияров атын. ҚазҰМУ интерн-дәрігері
Алматы, Қазақстан*

Толебаев Дастан Бакытулы

*С.Ж. Асфендияров атын. ҚазҰМУ интерн-дәрігері
Алматы, Қазақстан*

Хамидов Расул Ибраимович

*С.Ж. Асфендияров атын. ҚазҰМУ интерн-дәрігері
Алматы, Қазақстан*

ЖЕДЕЛ ТӘЖДІК СИНДРОМЫ БАР НАУҚАСТАР ДИАГНОСТИКАСЫНДА МИЛЫҚ НАТРИЙУРЕТИКАЛЫҚ ПЕПТИДТІҢ РӨЛІ

Өзектілігі: Қазіргі таңда әлем бойынша ЖТС бар науқастарда милық натрийуретикалық пептид (BNP) деңгейінің рөлін анықтауда жоғары қызығушылық анықталады. [1, б. 83]. Қандағы BNP деңгейінің құрамы Killip бойынша жүрек жетіспеушілігінің классымен, капиллярлы өкпе қысымының мөлшерімен бірге сол қарынша дисфункциясына тікелей

пропорциональді деңгейде жоғарланады және жеке кардиоваскулярлы қауіптің суммарлы көлемін толық көрсетеді [2, б. 1558–1564]. BNP жоғары концентрациясы ST сегментінің жоғарлауымен ЖТС бар науқастарда өлімділік және қайталама жүрек-тамырлық жағдайлардың алғашқы 30 күн аралығындағы тәуелсіз предикторы болып табылады [3, б. 269–273]. Патофизиологиялық түрінен ерекше, тропонинмен бірге басқа да қосымша биомаркерлерді қолдану ЖТС бар науқастарда қауіпті бағалауды барынша дәлелдейді [3, б. 269–273; 4, б. 21–26]. Жүректік биомаркерлер ЖТС кезінде қауіп стратификациясында тек негізгі рөлді атқара қоймай, альтернативді емдеу әдісінде критерилер ретінде қолдана алады.[5, б.74–78].

Мақсаты: ревазуляризация шараларын қолдана, ST жоғарлауымен ЖТС бар науқастарда BNP концентрациясы динамикасын бағалау.

Есептер: 1. BNP деңгейіне байланысты ЖТС ерте кезеңінде жүрек-қан тамырлық жағдайлардың даму қауіпін бағалау. 2. ST жоғарлауымен ЖТС бар науқастарда жүргізілген миокард ревазуляризация шарасына байланысты BNP өзгерісінің динамикасын бағалау. 3. ЖТС болжамымен BNP деңгейінің өзгерісіне байланысын анықтау.

Құралдар және зерттеу шаралары: анамнезінде МИ және систолалық дисфункциясы жоқ, бірінші тәулікте ST ↑ ЖТС диагнозымен Алматы қ. Қалалық кардиологиялық орталығына госпитализацияланған 40–85 жас аралығындағы 23 науқас зерттелді. Ішінде 16 (69,5%) ер және 7(30,5%) әйел адам. Зерттеушілердің орта жасы $66,7 \pm 10,5$. BNP деңгейін 1-ші, 9-ші және 7-ші күндері иммунноферментті әдіспен анықтады; сондай-ақ тропонин I, С-реактивті протеин, лабораторлық жалпы клиникалық және аспаптық зерттеу әдістері (ЭКГ, ЭХОКГ) жүргізілді. ЭКГде науқастарда ST сегментінің алдыңғы қабырға 10 (43,5%), артқы қабырға 7(30,4%), алдыңғы-бүйірлік қабырға бойымен жоғарылауы 6(26,1%) анықталды. Сол қарыншаның лақтырыс фракциясы $53,36 \pm 5,05\%$ құрады. Ишемиялық зақымдалудың орналасу көлеміне (ЭКГ) және жүргізілген реперфузионды терапияға қарай BNP динамикасы анықталды. Реперфузионды терапия келесі түрде жүргізілді: 5(21,7%) зерттелушілерге: — жүйелік тромболитикалық терапия Актилизені т/і енгізумен; 13(56,5%) науқастарға — инфаркттәуелді артерияға транслюминальді баллонды ангиопластика, 5(21,7%) науқастарға тромболлизис (қарсы көрсеткіштеріне қарай), КАГ (бас тарту) жүргізілмеді. Топтан шығару критерилеріне ЭКГде ST сегментінің депрессиясы және Гис шоғырының сол аяқшасының толық бөгемесі; қайталамалы миокард инфарктысы, қант диабетінің декомпенсация сатысы және емді қажет ететін басқа ағзалардың айқын патологиясы бар науқастар болды. Бақылау тобын жүректің ишемиялық ауруы бар сол жастағы 20 науқас құрады.

Нәтижелері. ST жоғарлауымен ЖТС бар науқастарда алғашқы тәулікте BNP орта деңгейі $427,71 \pm 89$ пг/мл құрады. BNP көрсеткіштері

ер және әйел адам арасында мүлдем ерекшеленбеді ($421,65 \pm 195,1$ пг/мл) және ($440,71 \pm 195,1$ пг/мл) құрады. Алдыңғы қабырғасының зақымдалуынан $383,87 \pm 191,12$ пг/мл артқы қабырғасының зақымдалуы бар науқастарда BNP барынша жоғары $576,8 \pm 71,92$ пг/мл екені дәлелденді. Алғашқы тәуліктерде $8(34,7\%)$ науқастарда асқыну дамыды: өкпе ісінуі $-2(8,6\%)$, кардиогенді шок $-2(8,6\%)$, қарыншалық тахикардия паркосизмі $-4(17,3\%)$ және бигемениялы қарыншалық экстрасистолия $2(8,6\%)$. Осы науқастарда BNP орта деңгейі $623,43 \pm 31,4$ пг/мл құрады, ол ЖТС ерте кезеңінде асқынулардың даму қауіпі туралы айтуы мүмкін. Реперфузионды терапия шарасына қарай BNP деңгейі бақылаудың 3-ші тәулігінде жоғарылады. ТЛТ кейін BNP 3-ші күні $629,25 \pm 43,60$ пг/мл жоғарлады, ревазуляризация болмаған науқастарда $612,72 \pm 97,65$ пг/мл және баллонды ангиопластика жасалған науқастарда $441,70 \pm 72,17$ пг/мл дейін жоғарлаған. 7-ші тәулікте барлық топтарда BNP деңгейі төмендеді, ангиопластика көрсеткіштің барынша төмендеуін көрсетті $-153,17 \pm 48,60$ пг/мл (бірінші күннің көрсеткіштерімен салыстырғанда $441,70 \pm 72,17$ пг/мл, $p < 0,01$). ТЛТ жүргізілген науқастар тобында BNP орта деңгейі $498,98 \pm 93,69$ пг/мл құрады (алғашқы көрсеткіштермен салыстырғанда $619,2 \pm 51,49$ пг/мл). ТЛТ және ангиопластика жүргізілген науқастар тобында, сондай-ақ BNP деңгейінің төмендегені анықталды ($627,8 \pm 72,63$ пг/мл-ден $520,6 \pm 79,79$ пг/мл дейін), бірақ-та көрсеткіштердің динамикасы дәлелді болмады.

Сонымен қатар тропонин I $-4,29 \pm 6,5$ пг/мл және C — реактивті протеин $-19,48 \pm 5,32$ пг/мл анықталды, олардың жоғары көрсеткіштері ЖТС жағымсыз болжам қауіпі факторларына жатады. BNP және C — реактивті протеин деңгейінің жоғарлауы арасында ($r=0,4$, $p < 0,05$) тікелей корреляционды байланыс анықталды. ЖТС аяқталу анализін жүргізгенде ревазуляризация әдісіне байланыссыз BNP деңгейінің алғашқы кезде барынша жоғары (619 ± 89 пг/мл) нәтижесі кезінде миокард инфарктысының трансформациясы $15(65\%)$ науқастарда анықталды, ал BNP 416 ± 102 пг/мл төмен деңгейінде тұрақсыз стенокардия $8(34\%)$ зерттеушілерде анықталды.

Нәтижелерді талқылау. ЖТС бар науқастарда алғашқы және кешірек күндері BNP кардиальді өлімнің барынша дәлелді предикторы болып табылады [5, 6.74–78; 6, 6. 275–281.]. Біздің науқастарда C-реактивті белок және BNP деңгейінің жоғарлауында тікелей корреляциялық байланыс жатыр, ол ЖТС жағымсыз болжамына алып келетінін дәлелдейді. **Қорытындылар:** жоғары BNP деңгейімен ЖТС бар науқастарда ерте кезеңде жүрек-тамырлық жағдайлардың даму қауіпін анықтау; ЖТС жағымсыз нәтижесінің қауіп факторына жататын BNP және C — реактивті протеиннің жоғары деңгейі арасында тікелей корреляциялық байланыс анықталды; ЖТС-ң реперфузионды терапиясында BNP концентрациясының шыңы

3-ші тәулікте жоғарлауы және 7-ші тәулікте оның төмендеуі анықталды; баллонды ангиопластика жасалған науқастар тобында BNP деңгейінің төмендеу динамикасы барынша көрінді.

Әдебиеттер тізімі

1. Davies MJ. The pathophysiology of acute coronary syndromes. *Heart* 2000; 83:361.
2. Noma N, Itoh H. et al. Rapid ventricular induction of brain natriuretic peptide gene expression in experimental acute myocardial infarction / *Circulation*. — 1995. — Vol. 92. — P. 1558–1564.
3. McDonagh T.A. et al. NTproBNP and diagnosis of HF: a pooled analysis of three European epidemiological studies. *Eur.J.Heart Failure*, 2004, 6, 269–273.
4. Джаиани Н. А., Кочетов, И. В. Косицына, А. В. Мозговой натрийуретический пептид у больных инфарктом миокарда с подъемом сегмента ST. / *Терапевтический архив*. — 2006. — № 78,4. — С. 21–26.
5. Барбараш О.Л., Усольцева Е.Н. Место мозгового натрийуретического пептида в прогнозировании течения острого коронарного синдрома. / *Патология кровообращения и кардиохирургия*. — 2010. — № 4. — С. 74–78.
6. Sames S., Lindahi B. et al. / *Circulation*. 2003. V. 108. P. 275–281.

Жангелова Шолпан Болатовна

*К.м.н., доцент, профессор кафедры внутренних болезней № 2
Казахский Национальный медицинский университет
им. С.Д. Асфендиярова, Алматы, Республика Казахстан*

Туякбаева Алина Геннадьевна

*Заведующая кардиологическим отделением № 5
Городской кардиологический центр, Алматы, Республика Казахстан*

Жангелова Майра Бельгибаевна

*Д.м.н., профессор кафедры внутренних болезней № 3
Казахский Национальный медицинский университет
им. С.Д. Асфендиярова, Алматы, Республика Казахстан*

Бауыржан Арайлым Бауыржанқызы

*врач-интерн
Казахский Национальный медицинский университет
им. С.Д. Асфендиярова, Алматы, Республика Казахстан*

Токбулатова Айгерим Талгатовна

*врач-интерн
Казахский Национальный медицинский университет
им. С.Д. Асфендиярова, Алматы, Республика Казахстан*

Еркінқызы Алина

*врач-интерн
Казахский Национальный медицинский университет
им. С.Д. Асфендиярова, Алматы, Республика Казахстан*

ЭФФЕКТИВНОЕ КУПИРОВАНИЕ ГИПЕРТОНИЧЕСКОГО КРИЗА

Главная и обязательная черта гипертонического криза (ГК) — это внезапный подъем АД до индивидуально высоких цифр. Яркость клинической симптоматики тесно связана с темпом повышения АД. Таким образом, в настоящее время для ГК характерна триада: индивидуально высокий уровень АД; резкий подъем АД и клиническая симптоматика криза [1, с. 9–15; 2, с. 1281–1357]. В настоящее время в клиниках Республики Казахстан диагностика и лечения ГК проводится на основе рекомендаций по артериальной гипертонии (2013 ESH/ESC Guidelines for the management of arterial hypertension) Европейского Общества Гипертонии (European Society of Hypertension, ESH) и Европейского Общества кардиологов (European Society of Cardiology, ESC), Российского общества кардиологов по алгоритмам купирования гипертонических кризов (2015), а также клинических протоколов МЗ РК.

По классификации, признанной во всем мире ГК делятся на две группы: неосложненные и осложненные. Неосложненный ГК (некритический, неотложный, urgency) — протекает с минимальными субъективными и объективными симптомами на фоне имеющегося существенного повышения АД. Он не сопровождается острым развитием поражения органов-мишеней. Требуется снижения АД в течение нескольких часов. Экстренной госпитализации не требуется.

Осложненный ГК (критический, экстренный, жизнеугрожающий, emergency) сопровождается развитием острого клинически значимого и потенциально фатального повреждения органов-мишеней, что требует экстренной госпитализации (обычно в блок интенсивной терапии) и немедленного снижения АД с применением парентеральных антигипертензивных препаратов.

Универсальными препаратами первого выбора для купирования ГК, как осложненных так и неосложненных, являются каптоприл (как представитель ингибитора АПФ короткого действия в дозе 25–50 мг), диуретики (как представитель гидрохлортиазид в дозе 12,5–25 мг). К клиническим эффектам каптоприла за счет снижения активности ренин-ангиотезин-алдостероновой системы относят: сосудорасширяющее действие, снижение общего периферического сопротивления сосудов, постнагрузки, преднагрузки, повышает толерантность к нагрузкам, уменьшает гипертрофию левого желудочка, понижает тонус выносящих артериол клубочков почек, тем самым улучшая внутриклубочковую гемодинамику, и препятствует развитию диабетической нефропатии. Эффект гиперкалиемии, возникающий на фоне приема ингибиторов АПФ, устраняется одновременным назначением гидрохлортиазида.

ГК обычно сопровождается гиперсимпатикотония, страх, тревога. Целесообразно их тоже купировать, но при этом не вызывать седации, для того чтобы не замаскировать первые симптомы начинающегося острого нарушения мозгового кровообращения. Таким препаратом является дневной транквилизатор тофизопам (грандаксин), в дозе 50–100 мг. Грандаксин оказывает селективное анксиолитическое действие и обладает выраженной вегетокорректирующей активностью. Последние два свойства выделяют препарат из других транквилизаторов, так как он не только снимает раздражительность, тревогу, напряжение, но и нормализует деятельность симпатической нервной системы. Кроме того, Грандаксин улучшает настроение, повышает трудоспособность. Курсовой прием препарата не вызывает седативного эффекта и развития психической и физической зависимости.

Целью исследования явилось изучение эффективности комплексного использования каптоприла и грандаксина в купировании ГК.

Материал и методы. За медицинской помощью в приемный покой городского кардиологического центра обратилось 148 больных, в возраст-

те от 21 до 83 лет, у которых зарегистрирован ГК. Из них: 80 — женского пола, 68 — мужского пола. Больные были разделены на 2 группы: первой группе был назначен изолированно каптоприл Н: 56 больных с неосложненным гипертоническим кризом и 18 больных с осложненным гипертоническим кризом. Второй группе пациентов для купирования гипертонического криза был предложен одномоментный пероральный прием половинки или одной таблетки каптоприла Н (50/25) — фиксированная комбинация ингибитора АПФ каптоприла в дозе 50 мг + гидрохлортиазида в дозе 25 мг и дополнительно грандаксин 50–100 мг.

Результаты и их обсуждение. У 20,6% больных ГК был спровоцирован отрицательными эмоциями, психическими травмами у 12,0%, физическим перенапряжением у — 29%, умственным перенапряжением — 21% и в 17,4% — больные не смогли указать возможную причину гипертонического криза. У 34% больных гипертонический криз развился при наличии острого респираторного заболевания. У больных с неосложненным ГК наблюдался, как правило, систоло-диастолический вариант криза (94,1% случаев), а у больных с осложненным вариантом ГК в 96,5% зарегистрировано значительное повышение ДАД (больше или равно 110 мм рт. ст.). У подавляющего большинства больных с неосложненным гипертоническим кризом наблюдалась нейровегетативная форма криза или водно-солевая форма.

А при осложненном гипертоническом кризе:

- **кардиопатический синдром** в виде аритмического синдрома (предсердные или желудочковые экстрасистолы) у 11 больных, ишемического синдрома (острый коронарный синдром) у 24 пациентов.
- **энцефалопатический синдром**, который наблюдался в виде нарастающей интенсивной головной боли (пронзительной, разламывающей, распирающей) чаще и больше в лобной и затылочной областях, головокружение, «мелькание мушек», перед глазами, «шум в ушах», преходящее ухудшение зрения — у 14 больных, преходящая очаговая симптоматика — у 17 пациентов.

Темп снижения АД в алгоритме купирования неосложненного ГК — Постепенное снижение АД в течение 2–6 часов с последующим подбором постоянной гипотензивной терапии.

Темп снижения АД в алгоритме купирования осложненного ГК — быстрое снижение АД в течение 30–120 мин на 15–25%. В течение 2–6 ч — целевой уровень АД 160/100 мм рт. ст. Далее — пероральные препараты для плановой терапии АГ.

Для купирования гипертонического криза мы использовали половинку таблетки каптоприла Н (50/25), а при систолическом АД свыше 180 мм рт. ст. — целую таблетку. Препарат начинает действовать через 15–60 минут. Максимум действия препаратов наступал в течение 1 часа и соответствовал основным требованиям, предъявляемым к urgentной

терапии ГК. При купировании гипертонического криза не следует добиваться слишком значительного снижения АД за небольшой период, т.к. это быстро уменьшает величину перфузионного АД и провоцирует возникновение ишемии головного мозга, сердца и почек, а также нарушает локальные механизмы ауторегуляции кровообращения) [3, с. 45–78].

В 32% случаях потребовался повторный прием каптоприла Н. Повторные кризы в течение последующих 24 часов наблюдались в 4% случаях (пациенты не принимали плановые гипотензивные препараты). Препарат хорошо переносился больными.

Учитывая наш опыт применения Каптоприла Н, мы предлагаем использовать его для купирования любого ГК, особенно у пациентов старших возрастных групп, имеющих признаки сердечной недостаточности или перенесенный инфаркт миокарда в анамнезе.

Препарат противопоказан при стенозе почечной артерии, хронической почечной или печеночной недостаточности, беременности, лактации, повышенной чувствительности к препарату и другим ингибиторам АПФ, состоянии после трансплантации почки, стеноз устья аорты и аналогичных изменений, затрудняющих отток крови. В группе пациентов принявших дополнительно к каптоприлу Н грандаксин 50–100 мг, в течение суток на 62% меньше наблюдалось повторных эпизодов ГК, и на 38% меньше повторных приемов каптоприла Н. Седации и других побочных эффектов не наблюдалось.

Выводы. В купировании гипертонических кризов универсальным препаратом для купирования ГК является прием каптоприла Н в дозе 25 мг/12,5 мг или при повышении систолического артериального давления свыше 180 мм рт ст — 50 мг/25 мг каждые 45–60 минут до нормализации АД с приемом гипотензивных препаратов для планового лечения артериальной гипертензии. Дополнительный прием Грандаксина в купировании ГК позволяет быстро, эффективно и без осложнений снизить уровень АД, ЧСС, тревоги, что существенным образом отражается на улучшении субъективного и объективного статуса пациентов.

Литература

1. Алгоритмы ведения пациента с гипертоническим кризом // Общероссийская общественная организация «Содействия профилактике и лечению артериальной гипертензии «Антигипертензивная Лига». Санкт-Петербург, 2015. Издание первое. — 17 с.
2. Рекомендации ESH/ESC2013 Г. по лечению артериальной гипертензии (перевод на русский язык с англ. Российского медицинского общества по артериальной гипертензии. 2013 г / Journal of Hypertension 2013; 31(7): 1281–1357.
3. Тактика ведения и скорая медицинская помощь при неотложных состояниях: Руководство для врачей / Под ред. Верткина А. — Астана: — 2004 г., с. 392.

Жангелова Шолпан Болатовна

*К.м.н., доцент, профессор кафедры внутренних болезней № 2
Казахский национальный медицинский университет
им. С.Д. Асфендиярова, г. Алматы, Казахстан*

Альмухамбетова Рауза Кадыровна

*К.м.н., доцент, профессор кафедры внутренних болезней № 2
Казахский национальный медицинский университет
им. С.Д. Асфендиярова, г. Алматы, Казахстан*

Алиева Асель Бекеновна

*врач-интерн
Казахский национальный медицинский университет
им. С.Д. Асфендиярова, г. Алматы, Казахстан*

Жанен Зарина Мырзақасымқызы

*врач-интерн
Казахский национальный медицинский университет
им. С.Д. Асфендиярова, г. Алматы, Казахстан*

Пушкарева Галина Дмитриевна

*врач-интерн
Казахский национальный медицинский университет
им. С.Д. Асфендиярова, г. Алматы, Казахстан*

Ежаззулла Жахид

*врач-интерн
Казахский национальный медицинский университет
им. С.Д. Асфендиярова, г. Алматы, Казахстан*

ДЕФЕКТ МЕЖПРЕДСЕРДНОЙ ПЕРЕГОРОДКИ (СЛУЧАЙ ИЗ ПРАКТИКИ)

Дефект межпредсердной перегородки (ДМПП) является наиболее частым пороком сердца, диагностируемым у взрослых. У взрослых признаки ДМПП появляются обычно к 30 годам, но в некоторых случаях проявления ДМПП могут не отмечаться вплоть до более старшего возраста. В некоторых случаях, когда ДМПП не зарастает сам, но отверстие достаточно маленькое, оно может не мешать пациенту вести обычный образ жизни, и в таком случае может не требоваться хирургическая коррекция. При значительном размере дефекта рекомендуется оперативное лечение. Время, когда следует проводить хирургическую коррекцию этого порока сердца, зависит от состояния здоровья. При большом патологическом отверстии развивается легочная гипертензия, которая характеризуется повышенным кровяным давлением в малом круге. При отсутствии лечения

правые отделы сердца расширяются, возникает гипертрофия миокарда правого предсердия и желудочка, с постепенным его ослаблением, могут возникнуть опасные для жизни осложнения, к которым относятся: недостаточность правых отделов сердца, нарушения ритма сердца, низкая продолжительность жизни, повышенный риск инсульта [1, с. 4–11; 2, с. 1063; 3, с. 34–62].

Целью нашего исследования явился анализ истории болезни больной О., 54 лет с ДМПП.

Материалы и методы. Больная О., 54 года, поступила в городской кардиологический центр (ГКЦ) с диагнозом: острый коронарный синдром.

Результаты и обсуждения. При поступлении одышка при малейшей физической нагрузке, усиливающаяся в горизонтальном положении, дискомфорт в области сердца, слабость, сухой кашель. Наблюдалась по поводу врожденного порока сердца (ВПС) – ДМПП. Ухудшение состояния в течение месяца, когда стали беспокоить одышка, чувство дискомфорта за грудиной, к врачам не обращалась. Последнюю неделю одышка усилилась, больная обратилась самостоятельно в приемный покой ГКЦ. Состояние тяжелое, обусловленное сердечно-дыхательной недостаточностью. Сознание ясное. Питание пониженное. (Рост 165, вес 48) ИМТ-17,6. Кожные покровы бледные, чистые, сухие. Периферических отеков нет. Дыхание свободное. В легких перкуторно – легочной звук. Аускультативно – на фоне жестковатого дыхания выслушиваются в нижних боковых отделах с обеих сторон разнокалиберные влажные хрипы, ЧДД 22 в мин. Границы относительной сердечной тупости: правая – на 1,5 см от правого края грудины, верхняя – в третьем межреберье, левая – на 1,0 см наружи от левой срединно-ключичной линии. Тоны сердца приглушены, выслушивается грубый систолический шум на верхушке, II–III межреберье слева, акцент 2 тона на а. pulmonalis, ритм правильный, АД 80/60 мм рт.ст, ЧСС 90 в мин. Язык влажный. Живот мягкий, безболезненный при пальпации. Печень у края реберной дуги. Селезенка не пальпируется. Стул без особенностей. Симптом поколачивания области почек отрицательный с обеих сторон. Мочиспускание свободное, безболезненное.

При обследовании: Нв 153г/л, Эритроциты $5,2 \cdot 10^{12}$ /л, Нт 45%, Лейкоциты $10,5 \cdot 10^9$ /л, тромбоциты $180 \cdot 10^9$ /л, лейкоциты $12,3 \cdot 10^9$ /л, п/я-4, с/я –88, моноциты-5, лимфоциты-3, СОЭ- 5 мм/час. В биохимических анализах – увеличение уровня СРБ до 112,9мг\л (до 5 мг/л). Коагулограмма АПТВ 62,5с, ПВ-12,2 с, Фибриноген А 4,0 г/л, В-нафтол 3+, РФМК- 17,0 мг%, Д-димер > 3000 нг/мл (до 500 нг/мл), кардиомаркеры – тропонин I hs –1,606–1,386 ng/mL. (норма до 0,04 ng/mL),

В общем анализе мочи: белок – 0,033%, плоский эпителий – 0–1 в п. зр., лейкоциты – 15–18в п.зр., цилиндры гиалиновые – 3–5 в п.зр.

ЭКГ — Ритм синусовый, ЧСС 75 в минуту. Резкое отклонение ЭОС вправо. Полная блокада правой ножки пучка Гиса. Блокада задне-нижнего разветвления левой ножки пучка Гиса. Вероятный синдром WPW. Дилатация обоих предсердий, гипертрофия обоих желудочков. Ишемия передне-септального отдела. Субэндокардиальное повреждение передне-боковой стенки, задне-диафрагмального отдела.

Рентгенограмма грудной клетки: Гемодинамика малого круга кровообращения-признаки легочной артериальной и венозной гипертензии 3–2 степени. Гиперволемиа. В легких: 2-х сторонняя нижнедолевая застойная пневмония. Тень сердца увеличена в объеме, влево, интенсивная, митрально-аортальной конфигурации. Аорта: плотная, тень аорты умеренно расширена.

ЭхоКГ: Створки АК уплотнены. Выраженная дилатация ствола и ветвей легочной артерии. Выраженная дилатация правых отделов и дилатация левого предсердия. Дискинез МЖП как при легочной гипертензии. Сократительная функция ЛЖ- повышена (по Симпсону 73%, ПЖ — значительно снижена, диастолическая дисфункция ЛЖ по 1 типу. Значительная легочная гипертензия (мах ДЛА 116 мм рт.ст.) В средней трети МПП визуализируется дефект размером 3,0 см с ровными краями — ДМПП. ДЭХОКГ регургитация на МК 0–1 ст, АК 1 ст, ТК II ст, ЛК III ст.

Таким образом, у нашей пациентки выявлен врожденный порок сердца: ДМПП. Течение болезни осложнилось острым нарушением мозгового кровообращения по ишемическому типу в бассейне правой средней мозговой артерии. Левосторонней гемиплегией. Оперативное лечение пластика ДМПП — представляет крайне высокий риск — за счет развития ОНМК, выраженной легочной гипертензии, нестабильности гемодинамики. Необходимо было исключить ТЭЛА. При дуплексном сканировании вен нижних конечностей признаков тромбоза не выявлено. Дуплексное сканирование экстракраниального отдела сонных артерий выявило ЭХО признаки атеросклеротического поражения справа с гемодинамически незначимым стенозом до 18%. На фоне крайне тяжелого состояния, декомпенсации миокардиальной недостаточности в результате нарушения внутрисердечной гемодинамики с преобладающим право-левым сбросом через ДМПП с развитием гиперволемии, артериальной и венозной легочной гипертензии высокой степени с субкомпенсированной дыхательной недостаточностью, острым нарушением мозгового кровообращения наступила остановка кровообращения по типу асистолии. Реанимационные мероприятия в течение 30 мин. были безуспешны.

В данном случае врожденный порок сердца (ВПС), ДМПП в средней трети размером 3 см привел к развитию сердечной недостаточности, которая обычно развивается у взрослых при ДМПП без лечения. Если ДМПП имеет большой размер, то без хирургического вмешательства он

не закрывается. Ни один препарат не ведет к заращению ДМПП. Но консервативное лечение может уменьшить проявление ДМПП. Большой дефект межпредсердной перегородки без хирургической коррекции, перегрузка правых отделов сердца с развитием застоя в малом круге кровообращения и легочной гипертензии (повышения кровяного давления в малом круге кровообращения), а также позднее обращение привели к летальному исходу. По статистике, без лечения до 40–50 лет доживает приблизительно 50% процентов больных с умеренным и большим дефектом перегородки.

Литература

1. Бокерия Л. А. и соавторы. Клинические рекомендации МЗ Российской Федерации. Дефект межпредсердной перегородки, 2016// <https://racvs.ru/clinic/files/2016/atrial-septal-defect.pdf>, с. 4–11.
2. Квашевич В. А., Лоскутова С. А., Белоусова Т. В., Андриюшина И. В. Врожденные пороки сердца: структура, особенности течения гемодинамически значимых пороков// Журнал «Медицина и образование в Сибири». — № 4ю — 2013 г. http://www.ngmu.ru/cozo/mos/article/text_full.php?id=1063
3. Патофизиология сердечно-сосудистой системы /под редакцией Л. Лилли. М.: Бином, 2010, с. 34–62.

Секція 3. НАЦІОНАЛЬНА БЕЗОПАСНОСТЬ

Бондаренко Алина Владимировна
студентка кафедри ОЗІОД
ННІІБ при СБУ
г. Киев, Україна

НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ З ІНШИМИ ДЕРЖАВНИМИ ОРГАНАМИ, ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ГРОМАДСЬКІСТЮ

Державна безпека є системоутворюючою ланкою механізму забезпечення національної безпеки. Без її попереджуючої дії неможливі будь які інші складові національної безпеки. Особливу роль в даному аспекті посідає належна мобілізаційна готовність оперативних підрозділів СБУ до внутрішніх і зовнішніх викликів, що в сучасних умовах практично неможливо без ефективної взаємодії органів Служби безпеки України з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування та громадськістю. В цьому зв'язку актуалізується проблема пошуку та реалізації шляхів оптимізації взаємодії СБ України з громадськими організаціями, органами державного управління та самоврядування. На перший план в даному контексті висуваються питання визначення шляхів оптимізації адміністративно-правового регулювання цими процесами, що, безумовно, є важливою умовою зміцнення демократичних основ українського суспільства.

Ключовою у вирішенні даної проблеми постає необхідність проведення системних реформ правоохоронних органів і спеціальних служб, що гальмується всупереч конституційним вимогам з 1996 року, відповідне законодавство не розроблене і не введено в дію.

Реформування спеціальних служб і правоохоронних органів має здійснюватися на основі єдиної концепції, яка дозволить визначити принципи оцінки загроз у сфері національної і державної безпеки, організації належної їм протидії з чіткою, законодавчо визначеною взаємодією усіх причетних до цього структур, відповідним ресурсним забезпеченням.

До головних напрямів реформування Служби безпеки України — правоохоронного органу спеціального призначення, який забезпечує державну безпеку України, слід віднести:

- зміцнення правових, демократичних засад суспільного життя, законності і конституційного правопорядку в державі;
- підвищення на цій основі ефективності захисту законних інтересів держави, суспільства і громадянина від глобальних та інших загроз;
- адаптацію діяльності спеціальних служб до європейських та євроатлантичних правових, суспільних і професійних норм.

В ході дослідження виявлено, що проект нової редакції закону про Службу безпеки України № 4839, звужує права й свободи громадян і потребує істотного доопрацювання. Разом з тим слід констатувати, що на даний час найбільш відпрацьованим є проект реформ «Концепція реформування кримінальної юстиції» на основі якого мають відбутися інституційні перетворення, забезпечені прийняттям нових редакцій цілої низки законів (зокрема, «Про Службу безпеки України», «Про прокуратуру», «Про міліцію» та інші). Дана концепція може бути покладена в основу реформ правоохоронних органів України, проте необхідним є вирішення питання їх узгодженості з загальним процесом реформування сектору безпеки й створенням ефективної системи його управління відповідно до Стратегії національної безпеки України.

Одним із найбільш дієвих механізмів взаємодії органів СБУ з іншими державними органами, органами самоврядування та громадськістю є демократичний цивільний контроль над СБ України, в реалізації якого беруть участь інститути громадянського суспільства, зокрема, засоби масової інформації, неурядові організації та окремі громадяни в законодавчо обумовлених межах і формах. Він включає також реалізацію владних повноважень міністерствами, відомствами та дорадчими органами виконавчої влади держави і пов'язаний з визначенням рівня загроз національній безпеці та завдань Служби безпеки України. В ході дослідження встановлено, що нині на часі формування компактної, добре оснащеної технічно спецслужби, з потужними інтелектуальними можливостями, ефективними механізмами взаємодії з іншими державними органами та органами самоврядування, структурами громадянського суспільства, здатної:

- протистояти будь-яким зазіханням на суверенітет України;
- максимально сприяти економічному розвитку держави та просуванню її продукції на світовий ринок;
- не допускати діяльності на вітчизняних теренах організацій антиукраїнського спрямування;
- запобігати злочинним загрозам та терористичним викликам.

Виконання цих завдань вимагають постійного зростання професіоналізму кадрів СБУ, високого рівня наукового забезпечення процесів їх підготовки та практичної діяльності, висувують низку істотних вимог професійного та морального плану до працівників СБ України.

Використана література

1. Савко Ю. Громадські організації та їх вплив на суспільно-політичний процес сучасної України [Текст] / Ю. Савко // Вісник Львівського університету. Філософські науки. — 2004. — Вип. 6. — С. 201–211.
2. Колодій А. Становлення громадянського суспільства в Україні [Текст] / А. Колодій // Культурологічний часопис «І». — Ч. 22. — 2001. — С. 6.
3. Покоłodна О. В. Особливості здійснення зв'язків з громадськістю в органах державного управління [Текст] / О. В. Покоłodна // Теорія та практика державного управління. — Х., 2005. — Вип. 3 (12). — С. 214–218.
4. Ефективність державного управління в контексті європейської інтеграції [Текст]: матеріали наук.-практ. конф., 23 січня 2004 р. — Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2004. — Ч. 2. — 358 с.
5. Мурашин О. Г. Інститут звернень громадян: дійсність і перспективи розвитку [Текст] / О. Г. Мурашин // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. — 2002. — № 5. — С. 136–143.
6. Колосок С. В. Політико-правовий зв'язок державної влади з громадянським суспільством [Текст] / С. В. Колосок // Актуальні проблеми політики: зб. наук. праць / Юридична література. — Одеса, 2001. — Вип. 12. — С. 614–620.
7. Падафет Ю. Г. Складові елементи процесу формування іміджу державної установи [Текст]: // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. праць. — НАДУ. — Х, 2003. — № 3 (18). — С. 98–105.
8. Про забезпечення умов для більш широкої участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики [Текст]: указ Президента України від 31 липня 2004 р. № 854 // Урядовий кур'єр. — 2004. — 05 серпня (№ 146). — С. 4–8.
9. Деякі питання щодо забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики [Текст]: постанова Кабінету Міністрів України від 15 жовтня 2004 року № 1378 // Офіційний вісник України. — 2004. — № 42. — Ст. 2773.
10. Почекаев Р. Совершенно секретные связи с общественностью [Текст] / Р. Почекаев // Советник. — 2003. — № 01 (85). — С. 20–23.

Бондаренко Яна Олександрівна

студентка

Навчально-наукового інституту інформаційної безпеки

Національної академії Служби безпеки України

м. Київ, Україна

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ

Протягом всього існування як наша країна, так і цілий світ пізнав велику кількість війн, які призвели до найжахливіших наслідків — смерті тисяч, а можливо і мільйонів осіб, руйнувань, масових переселення людей на інші території, катування та інших жахливих речей. XXI століття — це століття глобалізації, прогресу, переходу до більш демократичних і гуманістичних норм, нових досить значимих тенденцій. Прикладом такої тенденції є інформація. Недаремно Уїнстон Черчилль сказав — «Хто володіє інформацією, той володіє світом». У сучасному суспільстві, інформація перестала бути чимось допоміжним, наразі це стратегічний ресурс, своєрідного роду зброя, яка може призвести до серйозних наслідків. Одним з таких наслідків і стала інформаційна війна.

Досить часто ми можемо зіткнутися з поняттям «інформаційна війна», даний термін лунає з засобів масової інформації, газет, журналів, з вуст науковців та професорів, дослідників і знаходить своє відображення на практиці.

Почувши поняття «інформаційна війна», в час, коли засоби масової інформації являються четвертою гілкою влади, перше, що спадає на думку це певного роду нав'язування інформації, пропаганда, або подання неправдивої інформації. Але, варто зазначити, що наслідки цього нав'язування або пропаганди мають вплив не тільки на свідомість кожного громадянина, спільноти, але й на політичні, економічні, громадські і навіть військові аспекти держави.

Інформаційна війна — це цілісна стратегія, обумовлена всезростаючою значимістю і цінністю інформації в питаннях командування, керування, політики, економіки і громадського життя [1]. Інформаційна війна включає заходи пропагандистського впливу на свідомість людини, які безпосередньо не призводять до смерті людей та руйнувань, проте порушують державний управлінський механізм, а отже являються прямою загрозою для національної безпеки держави. Беручи до уваги, що національна безпека — це захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне

виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам, можемо зазначити, що інформаційна війна призводить до деструкції держави, важливих її структурних підрозділів [2, ст. 1].

На сьогодні, інформаційна війна є засобом впливу по всьому світі, кожен день ми спостерігаємо за новинами, в яких представники засобів масової інформації поширюють великий обсяг інформації, наповнений компроматами, пропагандою та неправдивими, неповними відомостями, які безпосередньо впливають на нашу свідомість. Інформаційна війна відноситься до так званих прихованих воєн, які мають латентний характер, але призводять до серйозних наслідків.

Нажаль, досліджуючи поширення пропагандистських ідей, неповної, неправдивої інформації по всьому світу, ми можемо констатувати, що інформаційні війни це реальність нашого часу. Інформаційна війна виступає засобом для досягнення будь-якої мети сторони, яка веде цю війну [3, с. 139]. Як і будь-який засіб, інформаційна війна призначена для виконання певних функцій, а саме — для контролю громадською думкою та масовою свідомістю і їх певною корекцією — кожна друга країна за час свого існування зіткнулася з даною проблемою на внутрішньому, військовому або міжнародному рівні. Не є виключенням і Україна.

Зважаючи на останні події, які відбуваються в Україні, можна зрозуміти, що основна боротьба між країнами (інформаційно-пропагандистськими структурами) відбувається за допомогою інформації, тобто ми можемо стверджувати, що наразі в Україні, на її окупованих територіях триває інформаційна війна.

Зважаючи на це можна виокремити ряд загроз для України та національної безпеки України, стабільності в суспільстві, які існують як наслідок інформаційної війни:

- в даний час на деяких територіях України (окуповані території) проходять воєнні дії, які супроводжуються постійними інформаційно-психологічними операціями;
- на території України продовжують діяти інформаційно-пропагандистські структури, які різними способами намагаються підірвати національну безпеку в країні;
- здійснюється постійне маніпулювання суспільною свідомістю, зокрема, шляхом поширення недостовірної, неповної або упередженої інформації [4].

Враховуючи останні події в Україні, можемо зауважити, що інформаційна війна має досить серйозні важелі впливу на національну безпеку держави, а отже і на всі сфери життя в державі. Нажаль ані наша країна, ані наше суспільство не були готові до інформаційної війни, як реальності XXI століття, що і стало певною передумовою окупації території України та продовженням військових дій.

Список використаних джерел

1. Інформаційні війни та майбутнє України [Електронний ресурс]. – Режим-доступу: http://siac.com.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=1054&Itemid=44
2. Закон України «Про основи національної безпеки» від 19.06.2003 № 964-IV // Відомості Верховної Ради України від 26.09.2003 року, № 39, стаття 351.
3. Горбань Ю. О. Інформаційна війна проти України та засоби її ведення / Ю. О. Горбань. // Вісник НАДУ. – 2015. – № 1. – С. 136–141.
4. Парубій А. Війна Росії проти України і світу / А. Парубій // Українська правда. – 2014. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/articles/2014/08/6/7034046/>.

Секція 4. ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

Безлуцька Олена Петрівна
кандидат історичних наук, доцент
Херсонська державна морська академія
м. Херсон, Україна

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ СУДНОВОДІВ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Проблема лідерства на сучасному флоті зумовлюється необхідністю підвищення рівня безпеки міжнародного морського судноплавства. Будучи в статусі офіцера, судноводії повинні забезпечувати злагодженість роботи всього суднового екіпажу на підставі мотивування кожного та опори на різноманіття своїх лідерських якостей. Але цей інституціональний статус не забезпечує його реального лідерства на борту судна, що значно знижує продуктивність роботи всього екіпажу, а також часто веде і до трагічних випадків. Тому ставиться питання із забезпечення в вищих навчальних морських закладах цілеспрямованого процесу розвитку у майбутніх морських офіцерів-судноводіїв лідерських якостей.

Лідерство на судні, його специфіку й організаторські та координаційні функції розглянуто у працях психологів: О. Даніленко [1], О. Істоміної [2], Е. Костири, В. Топалова, Л. Позолотіна, В. Торського [3].

Однак, недостатньо розробленою в психолого-педагогічній літературі є проблема розвитку лідерських якостей судових фахівців у період їх навчання в морському ВУЗі.

Суть лідерства проявляється в здатності людини здійснювати вплив на інших осіб з метою актуалізації їх зусиль на досягнення визначеної мети. В науці виділяють три основні блоки концепцій лідерства, в кожній із яких доводиться домінування наступних факторів: а) рис характеру лідера; б) ситуації, що склалася, та в якій були проявлені якості лідера; в) наявність у лідера лідерських якостей, що можуть проявитися в будь якій ситуації. Лідерство являє собою комплексне багатofункціональне явище, що може виступати психологічною ознакою керівника, способом досягнення ним цілі, механізмом впливу на інших людей. Лідера в групі характеризує більш високий рівень цілепокладання по відношенню до інших колег, внаслідок чого в екстремальних за характером ситуаціях,

значно більша частина колективу підкоряється в своїй поведінці вимогам лідера на фоні значного підвищення рівня довіри до його наказів внаслідок актуалізації в них вродженого інстинкту «Слідуй за мною!».

«Лідерські якості судноводія» — сукупність високорозвинених індивідуальних психічних явищ офіцера-судноводія — його психічних пізнавальних процесів (відчуттів, сприйняття, пам'яті, уваги, мислення, їх різних видів та ознак), здібностей (інтелектуальних, комунікативних, організаційних, творчих), психічних станів (емоційно-вольових, почуттів) при домінуванні високого рівня енергійності як фактору, що стимулює підлеглих на борту судна на реалізацію ними завдань цілепокладання з метою забезпечення безпеки судноплавства на підставі добровільності та повної довіри. Основними по значущості лідерськими якостями офіцера-судноводія є емоційна стійкість, цілеспрямованість, поєднання ініціативності з прагматичністю та витриманістю, схильність до розумного ризику, відкритість до нової інформації, оптимістичність, гнучкість мислення, що сприяє розв'язанню завдань нестандартними способами, рішучість та інше.

Доцільно угрупувати лідерські якості судноводія, згідно ієрархії їх рівнів: перший рівень як базовий — високий рівень стресостійкості, що забезпечує врівноваженість, вимогливість до інших людей та до себе, впевненість у своїх можливостях; другий рівень складається з двох груп лідерських якостей, що спрямовані на забезпечення продуктивної взаємодії членів суднового екіпажу на рівні внутрішньої групової взаємодії та які поділяються на дві групи: а) соціально-психологічні (доброзичливість та комунікативність, повага до інших людей, емпатія, порядність, справедливість, чесність); б) організаційно-управлінські якості (уміння керувати людьми, здатність до планування роботи, прагнення лідерства в колективі, спроможність швидко орієнтуватися в ситуації та знаходити вірне рішення з її подолання, готовність брати на себе відповідальність тощо); третій рівень — професійно-діяльнісні якості лідера, що формуються в процесі його безпосередньої професійної діяльності на підставі досвіду (успішність в професійній діяльності, гнучкість та творчість мислення, креативність, бажання професійного самовдосконалення).

Лідерські якості судноводія в значній мірі зумовлюються специфікою його роботи на водному транспорті, що проявляється в постійному та цілодобовому впливі на його комплексі факторів психотравмуючого характеру та сприяє наступному: 1) виснаженості психофізичного стану офіцера з відповідним зниженням якості реалізації ним на борту судна лідерських функцій; б) появі в структурі його особистості елементів професійної психологічної деформації, що проявляється різним чином: у зниженні рівня емоційної стійкості, появі негативного настрою, немотивованої тривоги, роздратованості, апатії, агресивності, відчуття самотності, зниження рівня емоційно-вольового самоконтролю, погіршенні

психічних пізнавальних процесів (пам'яті, логічного мислення, сприйняття тощо).

Курсантам морських навчальних закладів, переважно, притаманні лідерські якості першого та другого структурних рівнів, які мають перспективу бути значно поліпшеними. Так, більшої кількості курсантів першого курсу Херсонської державної морської академії є притаманним низький та середній рівень розвитку лідерських якостей, а високий — лише 10%. Рівень мотивації бути лідером та рівень їх емоційної стійкості у більшій кількості майбутніх судноводіїв також знаходиться на низькому та середньому рівні (відповідно, 42% та 32%). Комунікативні здібності як різновид лідерських якостей у чверті курсантів-реципієнтів знаходиться на низькому рівні розвитку, середній рівень є характерним 40% першокурсникам, високому, відповідно, 28%. Схильність до організаторської діяльності має 62% курсантів, відповідно, середній рівень є характерним для 32%, високий — для 30% першокурсників. У роботі аргументована недоцільність констатації рівня розвитку у першокурсників лідерських якостей третього вищого рівня (професійно-діяльнісного), оскільки курсанти лише вступили на шлях професійної підготовки та не встигли оволодіти певними професійними знаннями, уміннями та навичками. Тому доцільно угрупувати лідерські якості курсантів 1 курсу факультету судноводіння ВНМЗ в два блоки, згідно їх рівнів: 1) рівень емоційної стійкості (цілеспрямованість, мотивація, врівноваженість поведінки в ситуаціях емотивного характеру, енергійність); 2) рівень лідерської ініціативи (комунікативні та організаційні здібності).

Психологічну основу лідерських якостей курсантів 1 курсу ВНМЗ в значній мірі складають уміння свідомого психологічного самовпливу, що дозволяють їм забезпечувати стабільність особистої емоційної стійкості в психологічно напружених ситуаціях та значно підвищувати рівень особистісних лідерських якостей в умовах постійного впливу на борту судна психотравмуючих факторів з метою протистояння професійній психологічній деформації.

На основі аналізу теоретичного матеріалу з проблеми розвитку у судноводіїв лідерських якостей була розроблена програма із забезпечення психологічних основ розвитку в курсантів 1 курсу ВНМЗ лідерських якостей першого та другого структурного рівнів (емоційно-вольового та лідерської ініціативи). Ця програма розроблялась на підставі визначення наступних психолого-педагогічних факторів: принципів, напрямків роботи, змісту, форм, методів, засобів тощо. Специфіку програми становило звернення до технології самоменеджменту психофізичних станів моряка, доцільність цього зумовлювалась нестандартними умовами, в яких постійно протікає робота моряка міжнародного морського флоту, що не надає йому можливість отримувати професійну допомогу психолога.

Ефективність використання вищезначеної програми доведена в процесі її апробації в навчальному процесі з курсантами 1-го курсу факультету судноводіння Херсонської державної морської академії. Порівняльний аналіз показав отримання значно кращих результатів із розвитку у курсантів 1 курсу лідерських якостей в експериментальній групі, ніж це відбувалось в контрольній групі, що дозволяє пропонувати її використання в межах професійної підготовки судноводіїв до лідерської діяльності.

Література

1. Даниленко А. А. Психологические основы управления на морском транспорте: Учебник. — СПб.: Издательство Санкт-Петербургского института истории РАН «Нестор-История», 2004. — 395 с.
2. Истомина О. А. Особенности лидерства в судовом экипаже. Профессиональная психология моряка. Лекции. / http://old.msun.ru/folders/edu_lit/kaf/psychology/lect5.pdf
3. Костыря Е. В., Топалов В. П., Позолотин Л. А., Торский В. Г. Лидерство в судовом экипаже = Leadership: учебное пособие / Е. В. Костирев, В. П. Топалов, Л. А. Позолотин, В. Г. Торский. — Одесса: Сатропринт, 2011. — 128 с.

Воронова Ольга Юріївна

*старший викладач кафедри психології
Мукачівського державного університету
м. Мукачево, Україна*

Ямчук Таїса Юріївна

*старший викладач кафедри психології
Мукачівського державного університету
м. Мукачево, Україна*

ПРОФЕСІЙНА ІДЕНТИЧНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Психологія опиняється сьогодні перед складною задачею пошуку шляхів розширення простору самоусвідомлення, самоідентифікації та надання засобів самореалізації для людини, котра шукає власне місце у складному, інформаційно перенасиченому, вимогливому світі. Це диктує високий рівень вимог до майбутнього фахівця, відтак, важливим завданням освіти виступає створення умов для розвитку професійної ідентичності, яка, на думку багатьох дослідників виступає в якості важливого фактору професійної ефективності. Актуальність окресленої проблематики викликана і її практичною значущістю для вдосконалення процесу підготовки майбутніх фахівців, адже відомо, що значна частина молодих спеціалістів мають труднощі в адаптації до професійної діяльності.

Як показує аналіз психолого-педагогічної, філософської та соціологічної літератури, науковцями досліджувалися різні аспекти проблеми ідентичності, самоідентичності та процесу ідентифікації: ідентифікація як процес наслідування когось або чогось (У. Джеймс, Е. Еріксон, З. Фрейд), ідентифікація як процес самовизначення (А. Ватерман, С. Московічі, І. Кон, К. Роджерс, А. Спіркін та ін.), структура ідентичності (Г. Брейкуелл, Е. Еріксон, Л. Колеснікова, Г. Маркус, Л. Шнейдер та ін.), стадії розвитку та рівні ідентичності (Г. Бейтсон, Р. Ділтс, Е. Еріксон, В. Малахов, Дж. Марсія, Ю. Овчиннікова, М. Щербаков), особистісний та соціальний аспекти ідентичності (Г. Андреева, Г. Зіммель, Ч. Кулі, Дж. Мід, С. Московічі, В. Ядов), ідентичність як багатовимірний процес у становленні людини (Т. Буйкас, О. Єрмолаєва, М. Заковоротна, О. Карпов, Е. Орлова, Л. Шнейдер та ін.). В останні роки проведено ряд досліджень, в яких відобразився міждисциплінарний і комплексний характер проблематики ідентичності, та її багатогранна структура, що розширює не тільки напрями наукового пошуку, а й сфери практичного застосування

цих наукових доробок (Г. Альтов, С. Гончаренко, Е. Орлова, О. Полат, Д. Фогельсон, Ю. Фокін, Д. Чернілевський, Л. Шнейдер та ін.).

Дослідження проблем самоідентичності тісно пов'язані з темою складного та тривалого процесу професійного становлення особистості фахівця. Так, на розробку теоретичних та методологічних засад професійної підготовки, на вивчення проблем розвитку професійної самоідентичності спрямовані дослідження: професійної свідомості (Н. Кучеровська, Г. Ложкін, А. Самойлова, Н. Шевченко), професійного мислення та рефлексії (Г. Балл, М. Вербан, Н. Пов'якель, Н. Пророк та ін.), професійної ідентичності (Є. Зеєр, А. Маркова, Н. Чепелева, Л. Шнейдер, М. Щербаков, Т. Щербан), процесу формування самоідентичності (Н. Ничкало, С. Сисоєва, Т. Титаренко, Е. Уотерман, К. Хорні, Т. Яблонська). Підкреслюється необхідність вивчення ідентичності в різноманітті проявів і єдності всіх її сторін, з урахуванням її інтенціональної сутності та у контексті інтерактивних, перцептивних, комунікативних, екзистенціальних, функціональних, ментальних і мовних процесів психічного розвитку (О. Бондаренко, Ж. Вірна, О. Леонт'єв, С. Максименко, Л. Мітіна, Л. Шнейдер). Однак проблематика ідентичності настільки глибока та різноманітна, що здійснені дослідження не можуть вичерпати її. Так, залишаються недостатньо вивченими особливості розвитку професійної самоідентичності та шляхи і засоби її формування в сучасному динамічному суспільстві.

Здійснений теоретичний аналіз психолого-педагогічних джерел по проблемі показав, що в сучасній психології відсутній єдиний концептуальний підхід до вивчення проблеми професійної самоідентичності. Це пояснює еkleктичність методів її експериментального дослідження і різні рівні узагальнення емпіричного матеріалу. Вочевидь визріла необхідність досліджень генези професійної ідентичності як комплексного психологічного феномену.

Базові положення нашого підходу: професійна самоідентичність майбутнього фахівця — це багатовимірний та інтегративний психологічний феномен (що забезпечує людині цілісність та визначеність), глибоко засвоєний, прийнятий особистістю образ самого себе, який виник в результаті усвідомлення власних особистісно-професійних характеристик; самоідентифікація — це процес ототожнення індивідом себе із значущою особою або групою, який відбувається в досвіді та спілкуванні з метою позитивного самоприйняття та формування «Я-концепції»; основа професійної самоідентифікації — самоусвідомлення; основні детермінанти — професійне спілкування і професійний досвід; репрезентація (як і всякої суб'єктивної реальності, яка усвідомлюється) — через мову в образі «Я»; виконавчий механізм — процеси ідентифікації.

Литература

1. Зеер Э. Ф. Психология профессионального образования / Э. Ф. Зеер. — М.: Из-во Московского психолого-социального института; Воронеж: Издательство НПО «Модек», 2003. — 480 с.
2. Нежданова Н. В. Психологічні чинники формування професійно важливих якостей особистості майбутнього фахівця: дис. канд. псих. наук: 19.00.01 / Нежданова Наталія Василівна — Одеса, 2016. — 215 с.
3. Поваренков Ю. П. Психологическая характеристика профессиональной идентичности / Кризис идентичности и проблемы становления гражданского общества. Сборник научных трудов. — Ярославль / Ю. П. Поваренков: Изд-во ЯГПУ, 2003. С. 154.
4. Шнейдер Л. Б. Профессиональная идентичность: теория, эксперимент, тренинг: Учеб. Пособие / Л. Б. Шнейдер. — М.: Изд-во Московского психолого-социального института; Воронеж: Изд-во НПО МО ДЕК, 2004. — 600 с.

Щербан Тетяна Дмитрівна

д. псих.н., професор

Мукачівський державний університет

м. Мукачево, Україна

Гоблик Володимир Васильович

д.е.н., доцент

Мукачівський державний університет

м. Мукачево, Україна

Щербан Ганна Вікентіївна

старший викладач кафедри

педагогіки дошкільної та початкової освіти

Мукачівський державний університет

м. Мукачево, Україна

ХАРАКТЕРИСТИКИ І МЕХАНІЗМИ МАЙЄВТИКИ У НАВЧАЛЬНОМУ СПІЛКУВАННІ

Актуальною проблемою організації ефективного навчального процесу є вивчення навчального спілкування. Навчальне спілкування — це двобічний процес, у якому здійснюється не лише передача учневі знань, а й розвиваються у нього прагнення і вміння самостійно, без вчителя набувати нових знань, досвіду. Саме навчальне спілкування сприяє: формуванню в учнів умінь створювати нові думки на базі власного досвіду; налагодженню творчої взаємодії вчителя з учнем; розкриття інтелектуальних потенцій учасників спілкування. Проблема спілкування досліджувалася багатьма науковцями. Про те, жоден з них не виокремлював навчальне спілкування у якості окремого предмету дослідження. Отже, навчальне спілкування є недостатньо теоретично обґрунтованим та практично дослідженим [1, 2, 3, 4 та ін.]. Актуальність проблеми ще й в тому, що навчальне спілкування не стало частиною професійної підготовки майбутніх вчителів. Таким чином, мета дослідження — спираючись на загальні методологічні принципи та емпіричні дослідження виокремити майєвтичні механізми у навчальному спілкуванні.

Для діагностики навчальних здатностей учителів у роботі використано метод взаємного оцінювання — отримання узагальнених характеристик. Дослідженням навчальних здібностей було охоплено, за різною мірою повноти, 3590 осіб. Результати незалежної експертної оцінки навчальних здібностей вчителів середніх і старших класів свідчать, що найменш розвинутими до навчального спілкування є сугестивні та майєвтичні.

Результати застосування майевтичного методу показали, що такий метод у складі навчального спілкування формує в учнів уміння створювати нові думки на базі власного досвіду. Дослідження здійснювалося в 2 етапи: на першому — вчителі (5 осіб) засвоювали теоретичні аспекти породження думки у іншої людини шляхом відповіді на логічно побудовані питання, засвоювали уміння задавати питання і підводити іншого до самостійної думки; на другому етапі уміння застосування майевтичного діалогу реалізовувалися під час навчання у диференційованих учнівських групах. На завершення дослідження учні вказаних груп показали вищі результати (згідно з експертною оцінкою вчителів), аніж в інших класах [3, с. 175].

У підсумку аналізу результатів застосування прийомів майевтики було розроблено рекомендації вчителям для проведення майевтичного діалогу, зокрема: від співбесідника пропонується визначення предмета, який обговорюється; якщо відповідь поверхнева або помилкова, ведучий звертається до прикладів з повсякденного життя і тим самим уточнює перше визначення; у результаті досягається більша точність дефініції, яка знову уточнюється за допомогою нових прикладів або аналогів, і так доти, поки для учня не окреслиться незрозумілий на початку діалогу предмет обговорення.

Майевтичний діалог спирається на такі механізми навчального спілкування, як: іронія, що використовується з метою розкриття суперечливості висловлювань чи думок співрозмовником або незнання ним властивостей предмета; індукція, що допомагає учневі усвідомити загальне поняття, виходячи з розуміння звичних, буденних уявлень та поодиноких прикладів; дефініція, що передбачає поступове сходження до правильного визначення поняття через застосування положень, що містяться у системі суджень.

Отже, майевтика слугує прийомом, що сприяє народженню думки, і тому витокі її ідей становлять центральний ланцюг навчального спілкування. Майевтичний діалог має починатися із суперечки, її умисного загострення до межі, використання іронії. Мета цього прийому полягає у: визначенні інтелектуальних потенцій співрозмовника і властивостей його особистості; піднесенні психічної напруженості співрозмовника, за якої усвідомлення факту незнання стає умовою його інтелектуального розвитку.

Показано, що розумове напруження має місце тоді, коли суб'єкт майевтичної дії заглиблюється у задачу, він тим самим розв'язує як її предметний зміст так і особисті проблеми. У процесі доведення способів розв'язання задачі стикаються протилежності «знання-незнання», завдяки яким і відбувається розвиток знань.

Отже, підсумовуючи зазначимо. Навчальне спілкування є продуктом розвитку міжособових зв'язків у системі суб'єкт — предмет — суб'єкт,

а саме: вчитель, як суб'єкт навчальної діяльності, сприяє продуктивному засвоєнню змісту предмета навчання, його розумінню, відображенню і відтворенню учнем, як суб'єктом учбової діяльності. Предмет спілкування, зазвичай, — зміст навчального матеріалу, підручник. Отже, текст — посередник у спілкуванні. Результати застосування у процесі навчального спілкування методів майевтики дають підстави розширити і поглибити уявлення про особливості навчального спілкування в системі його суб'єкт-предмет-суб'єктних координат.

Доцільно включити у програми вузівської підготовки вчителів матеріали, що доповнюють уявлення про чинники підготовки майбутніх спеціалістів до навчального спілкування, психологічну готовність студента до реалізації свого комунікативного потенціалу в практичній навчальній діяльності, мотивацію спілкування і практичного оволодіння цими здібностями.

Література

1. Максименко С. Д. Генетична психологія особистості: психічний розвиток і навчання / Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України / за наук. Ред. С. Д. Максименка, Л. А. Онуфрієвої. — Вип. 31. — Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2016. — С. 7–19.
2. Чепелева Н. В. Психологическая герменевтика — наука о понимании / Практична психологія та соціальна робота № 3, 2001. — С. 6–10.
3. Щербан Т. Д. Психологія навчального спілкування: Монографія. — К.: Міленіум, 2004. — 346 с.
4. Щербан Т. Д., Гоблик В. В. Психологічні детермінанти спілкування у процесі навчання у ВНЗ / Т. Д. Щербан, В. В. Гоблик // Международный научный журнал: сборник научных трудов. — Киев, 2016. — Вып. 3. — С. 52–55.

Секция 5. СОЦИОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

Осадчук Александр Викторович
студент

*Навчально-науковий інститут інформаційної безпеки
Національної академії Служби безпеки України*

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ

У другій половині ХХ ст. поняття «соціальна мережа» стало дуже популярним у західних дослідників суспільства і загальнозживаним в англійській мові. Згодом в якості вузлів соціальних мереж стали розглядати не тільки людей як представників соціуму, а й будь-яких інших акторів, які можуть мати соціальні зв'язки, наприклад, міста, країни і т.п.

Початок сучасної теорії соціальних мереж поклали Р. Соломонофф і А. Рапопорт. У 1959–1968 рр. угорські математики П. Ердос і А. Ренї написали вісім статей, що описують принципи формування соціальних мереж. Д. Уоттс і С. Строгач розвинули теорію соціальних мереж і в числі багатьох інших відкриттів ввели поняття коефіцієнта кластеризації (clustering coefficient) — ступеня близькості між неоднорідними групами.

З появою теорії графів з'явилася можливість математично моделювати соціальні мережі, як і будь яку іншу мережу. Основними елементами в таких моделях є вершини (об'єкти мережі) та ребра — (взаємовідносини між об'єктами). Результатом такого моделювання є візуалізація відповідних графів. Це досить ефективний інструмент при аналізі соціальних мереж, який дає змогу отримати вагому інформацію при дослідженні та встановленні характеру взаємодії об'єктів (акторів).

Для аналізу соціальних мереж використовується цілий ряд кількісних і якісних понять, таких як ступінь централізації, ступінь кластеризації, зв'язності та ін. Один з найвідоміших прикладів аналізу ще до широкого поширення Інтернету був проведений в 1970-і рр. американськими соціологом М. Грановеттером і математиком Л. Фріманом.

М. Грановеттер показав, що для багатосоціальних завдань, наприклад, таких як пошук роботи, «слабкі» зв'язки виявляються набагато ефективніше, ніж «сильні» [1, с. 32–47]. «Сильні» і «слабкі» соціальні зв'язки — це формальна відмінність двох класів міжособистісних відносин за критерієм частоти та тривалості контактів.

Прикладом «сильних» зв'язків є родичі і друзі, «слабких» — сусіди, знайомі, формальні контакти на роботі. М. Грановеттер визначив, що всередині соціальних мереж «слабкі» зв'язки мають більше значення, ніж «сильні». Пояснюється це тим, що інформація швидше і більше поширюється саме через «слабкі» зв'язки. На його думку, «слабкі» зв'язки абсолютно необхідні для розширення можливостей взаємодії користувачів і для їх взаємодії зі спільнотою, тоді як в результаті «сильних» зв'язків утворюється локальний зв'язок. Було показано, що це відбувається тому, що через «сильні» зв'язки люди діляться обмеженим обсягом даних або ресурсів, «сильні» зв'язки інформаційно надлишкові і, таким чином, вони менш корисні один одному. Цей ефект М. Грановеттера назвав «силою слабких зв'язків».

Більш сильну теоретичну аргументацію на користь тези про силу «слабких» зв'язків запропонував Р. Барт у своїй теорії «структурних дірок». Теорія заснована на ідеях сили «слабких» зв'язків, значущості посередництва в соціальній мережі, теорії ексклюзивного обміну, а також на розрізненні трьох форм капіталу — фінансового, людського та соціального. Барт показує особливу роль соціального капіталу в умовах недосконалого ринку і обмежених інвестицій. Наявність великої кількості «слабких» зв'язків дає індивіду переваги в отриманні інформації [2].

З розвитком суспільства ми прийшли до інформаційного століття, в якому створили масу видів комунікації, що спричинило стрибок у розвитку концепції соціальних мереж.

Основними методами аналізу соціальних мереж є: методи теорії графів, зокрема, орієнтовані графи та матриці, що їх відображають, які застосовують для вивчення структурних взаємозв'язків актора; методи знаходження локальних властивостей суб'єктів, наприклад, центральності, престижу, положення, приналежності до деяких підгруп; методи визначення еквівалентності акторів, включаючи їх структурну еквівалентність; блокові моделі та рольові алгебри; аналіз діад та триад; імовірнісні моделі; кореспондентський аналіз і топологічні методи, що представляють мережу як деякий симпліціальний комплекс.

В аналізі соціальних мереж виділяють чотири підходи [3, с. 4–5]:

1. Структурний підхід акцентує увагу на геометричній формі мережі та інтенсивності взаємодій. Для інтерпретації результатів в даному випадку використовуються структурні теорії і теорії мережевого обміну.

2. Ресурсний підхід розглядає можливості акторів із залучення індивідуальних і мережевих ресурсів для досягнення певних цілей і диференціює акторів, які перебувають в ідентичних структурних позиціях соціальної мережі, по їхнім ресурсам. У якості індивідуальних ресурсів можуть виступати знання, престиж, багатство, раса, стать. Під мережевими ресурсами розуміються вплив, статус, інформація, капітал.

3. Нормативний напрямок вивчає рівень довіри між акторами, а також норми, правила і санкції, які впливають на поведінку акторів в соціальній мережі та процеси їх взаємодій.

4. Динамічний підхід акцентує увагу на змінах в мережевій структурі з часом.

Література

1. Грановеттер М. Сила слабых связей / Экономическая социология. 2009. № 4. С. 32–47.
2. Социология: Энциклопедия [Электронный ресурс]: http://sociology_encyclopedia.academic.ru/1088/
3. Чураков А. М. Анализ социальных сетей / Социологическое исследование. 2001. № 1. С. 4–5.

Секция 6. ТЕХНИЧЕСКИЕ НАУКИ

Носач Юрій Вячеславович

магістр

Навчально-наукового інституту харчових технологій

Науменко Ксенія Андріївна

к.т.н., доцент кафедри експертизи харчових продуктів

Національний університет харчових технологій

м. Київ, Україна

КОНСТРУЮВАННЯ РЕЦЕПТУРИ ТОМАТНОГО СОУСУ ЗБАГАЧЕНОГО СКЛАДУ ТА ОЦІНЮВАННЯ ЙОГО ЯКОСТІ

Актуальною проблемою консервного виробництва постає прагнення до максимального збереження натуральних властивостей сировини та забезпечення безпечності продукту [1, с. 15; 2, с. 8–15].

В зв'язку з цим вивчення основних властивостей і удосконалення рецептури традиційного томатного соусу з метою збагачення його складу мікронутрієнтами рослинної сировини має важливе значення для підвищення харчової цінності структури харчування споживачів.

Концептуальні підходи конструювання нових харчових продуктів із заданими якісними характеристиками базуються на визначенні співвідношень інгредієнтів рецептур, які дозволяють отримати продукт, який найбільшою мірою відповідає за кількісним вмістом і якісним складом нутрієнтів медико-біологічним вимогам і показникам цінності [2, с. 29].

Конструювання нового томатного соусу проводили в середовищі MS Excel шляхом підбору співвідношень інгредієнтів томатів, яблучного, гарбузового і айвового пюре, шпинату, петрушки та селери.

За основу було обрано рецептуру класичного херсонського томатного соусу, яка наведена в таблиці 1.

Співвідношення основної сировини для виробництва томатного соусу збагаченого складу наведено у таблиці 2.

Розрахунок хімічного складу зразків томатного соусу проведений за вмістом незамінних амінокислот, харчовими волокнами, мікроелементами, вітамінами та наведений у таблиці 3 та 4.

Таблиця 1

Рецептура класичного херсонського томатного соусу

Інгредієнт	Норми витрат сировини на 1000 кг
Томати, кг	3432,5
Сіль, кг	23,2
Цукор, кг	121,2
Часник, кг	6,9
Перець, кг	5,8
Лавровий лист, кг	0,51
Оцтова кислота 80%, кг	4,1

Таблиця 2

Комбінації рецептури томатного соусу збагаченого складу

Комбінації	Традиц.	№ 1	№ 2	№ 3	№ 4	№ 5
Томатний соус	100	95	85	85	80	75
Пюре яблучне	0	5	1	4	5	0
Пюре Гарбузове	0	1	1	4	2	5
Пюре айви	0	1	1	4	2	5
Петрушка	0	1	1	1	5	5
Шпинат	0	1	1	1	3	5
Селера	0	1	10	1	3	5

Таблиця 3

Хімічний склад комбінацій томатного соусу на 100 г

Компонент	Трад.	№ 1	№ 2	№ 3	№ 4	№ 5
Харчові волокна, г	0,8	0,9	1,0	1,0	1,0	1,1
Na, мг	524,0	501,9	466,4	449,7	429,3	406,8
K, мг	331,0	351,9	346,4	326,4	361,8	365,9
Ca, мг	13,0	17,9	22,4	17,8	29,8	33,3
Mg, мг	16,0	18,1	20,6	17,3	22,0	24,3
P, мг	26,0	28,6	32,2	27,3	32,2	34,7
Fe, мкг	1,0	1,3	1,2	1,2	1,5	1,8
V9, мг	0,02	0,02	0,21	0,23	0,66	0,11
β-каротин, мг	0,26	0,27	0,24	0,30	0,30	0,29

Продовження табл. 3

В2, мг	0,06	0,06	0,05	0,05	0,06	0,05
В6, мг	0,06	0,06	0,06	0,06	0,07	0,07
РР, мг	0,50	0,53	0,50	0,50	0,56	0,57
С, мг	7,0	9,9	12,2	10,0	17,0	19,0

Таблиця 4

Інтегральний амінокислотний СКОР комбінацій томатного соусу

Рецептура	Вміст амінокислот, мг/г білка								
	Вміст білка, г	Ізолейцин	Триптофан	Лізин	Лейцин	Треонін	Валін	Цистеїн+ метіонін	Фенілаланін + тирозин
Ідеал. білок, мг/г		40	10	55	70	40	50	35	60
Трад.	1,32	0,34	0,45	0,37	0,27	0,51	0,27	0,19	0,34
1	1,31	0,38	0,50	0,41	0,31	0,53	0,32	0,22	0,36
2	1,30	0,40	0,54	0,42	0,32	0,54	0,34	0,22	0,39
3	1,29	0,39	0,54	0,43	0,32	0,53	0,33	0,23	0,37
4	1,42	0,47	0,63	0,50	0,40	0,58	0,43	0,27	0,42
5	1,45	0,52	0,71	0,54	0,44	0,61	0,47	0,31	0,45

Проаналізувавши хімічний склад традиційного соусу та нових рецептур, обрано рецептуру № 4, яка має найвищий вміст біологічно активних речовин і збалансований склад:

- співвідношення Na: K = 1:0,8 (традиційний соус – 1:0,6, оптимальне – 1:(1...2));
- співвідношення Ca: P: Mg = 1:1,1:0,7 (традиційний соус – 1:2:0,8, оптимальне – 1:(1...1,5):0,5);
- підвищення відсотку утилізації білка за незамінною амінокислотою цистеїном з 0,19 до 0,27%.

Рецептура томатного соусу збагаченого складу із заміною частини томатів на яблучне, гарбузове і айвово пюре, петрушку, шпинат і селеру наведена в таблиці 5.

Порівняння забезпечення добової потреби дорослої людини у мікроелементах і вітамінах, харчових волокнах при споживанні 100 грамів традиційного томатного соусу і соусу збагаченого складу наведено на рис. 1.

Таблиця 5

Рецептура томатного соусу збалансованого складу на 1000 кг

Інгредієнт	Норми витрат сировини, кг	Інгредієнт	Норми витрат сировини, кг
томати	2746,0	соль	23,2
пюре яблучне	171,6	цукор	121,2
пюре гарбузове	68,7	чеснок	6,9
пюре айви	68,7	перець	5,8
петрушка	171,6	лавровий лист	0,51
шпинат	103,0	оцтова кислота 80%	4,1
селера	103,0		

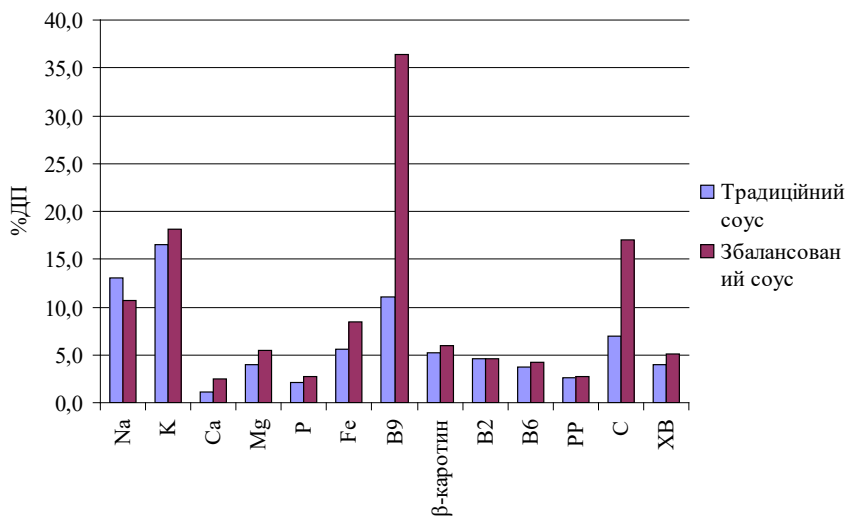

Рис. 1. Забезпечення добової потреби (ДП,%) людини у мікронутрієнтах та харчових волокнах (ХВ) при споживанні томатного соусу

Порівняння органолептичних та фізико-хімічних показників якості традиційного херсонського томатного соусу та томатного соусу збагаченого складу надано у таблиці 6 та 7 відповідно.

Результати випробувань зразків, приведені у таблиці 6 і 7 свідчать про відповідність розробленого томатного соусу збагаченого складу вимогам діючого нормативного документу.

Таблиця 6

Органолептична оцінка зразків томатних соусів

Показник якості	Традиційний томатний соус	Томатний соус збагаченого складу
Зовнішній вигляд	Однорідна, пастоподібна протерта маса	Однорідна, пастоподібна протерта маса з частинками шпинату та селери
Колір	Червоний	Червоний з оливковим відтінком
Смак та запах	Кисло-солодкий смак з вираженим ароматом томатів	Кисло-солодкий смак з вираженим ароматом томатів та зелені

Таблиця 7

Фізико-хімічні показники зразків томатних соусів

Показник якості	Традиційний томатний соус	Томатний соус збагаченого складу	Вимоги ДСТУ 2118-93 «Консерви. Соуси томатні. Загальні технічні умови»
Масова частка сухих речовин за рефрактометром, % не менше	28±0,3	29±0,3	28
Масова частка титрованих кислот з перерахунку на яблучну, %	1,3±0,03	1,45±0,03	1...1,5

Отже, заміна томатів на яблучне, гарбузове, айвовоє пюре, шпинат, селеру і петрушку, дозволяє отримати новий продукт — томатний соус зі підвищеним і збалансованим вмістом мікронутрієнтів, харчових волокон та відмінними споживчими властивостями за рахунок гармонійного поєднання всіх інгредієнтів.

Література

1. Алексеева, Е.Л. Соусы — ценное дополнение к готовым блюдам / Е.Л. Алексеева // Студенческий научный форум: сборник научных трудов. — 2011. — Том 2, № 2. — С. 15–20.
2. Намсараева, З.М. Использование функциональных соусов на предприятии питания / З.М. Намсараева, Н.И. Хамнаева // Успехи современного естествознания. — 2014. — Том 3, № 11. — С. 8–15.
3. Лисин П.А. Оптимизация рецептуры многокомпонентного продукта методом линейного проектирования / П.А. Лисин, Т.Д. Воронова, Е.А. Молибога, А.П. Скоков, И.А. Кистер, В.В. Браницкий // Аграрный Вестник Урала. 2013. — № 8. — С. 29–32.

Секция 7. ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ

Брятко А. А.

*аспірант кафедри світового господарства та міжнародних економічних відносин
Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова,
м. Одеса, Україна*

АНТИКРИЗОВА ПОЛІТИКА БІЛОРУСІ: УСПІШНИЙ СТАРТ ЧИ СТРАТЕГІЧНИЙ ПРОГРАШ

Прискорені темпи інтеграційних процесів на європейському континенті та створення єдиних правил конкурентної гри створили умови до швидкого зростання країн східної Європи. Освоєння зовнішніх ринків дозволило наростити експортні надходження та підвищити добробут населення. Однак, в результаті світової кризи, мало місце значне просідання макроекономічних показників, а рівень антикризового управління та ефективність державних механізмів яскраво окреслили глибину проблем. В контексті даної проблеми цікавим видається антикризова політика Білорусі, що, з одного боку, показує свою відповідність світовим стандартам, а з іншого не дозволяє створити умови для вирівнювання рівня життя до загальноєвропейського рівня.

Докризовий період розвитку країни характеризується значним клас-тером державних підприємств в структурі економіки. Зокрема на початку двотисячних років цей показник складав близько 75%. Ключовою галуззю експорту є і залишається переробка нафти, нафтопродуктів та виробництво мінеральних добрив.

В площині фінансової політики, фундаментальну роль відіграла політика підтримки економічного зростання. З 2004 по 2008 роки ВВП країни зростав приблизно на 10% щороку. Таких результатів вдалося досягти в результаті як адміністративного тиску, так і комплексу регуляторних заходів.

До основних інструментів регулювання можна віднести підтримку курсової стабільності через опосередкований перерозподіл коштів державного бюджету, зменшення долі короткострокового кредитування в структурі зовнішнього боргу, зростання грошової пропозиції, трикратне збільшення міжнародних резервів в останній передкризовий рік.

Секція 7. Економічні науки

Білорусь [1]											
Показник	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Макроекономічні показники											
Розмір ВВП (млрд дол.)	36,9	45,2	60,7	49,2	55,2	59,7	63,6	73,0	76,1	54,6	
Темп зростання/падіння ВВП (%)	10,0	8,6	10,2	0,2	7,7	5,5	1,7	1,1	1,7	-3,9	
Баланс поточного рахунку (розмір до ВВП)	-3,7	-6,6	-8,1	-12,4	-15,0	-8,4	-2,9	-10,3	-6,8	-3,7	
Експорт/імпорт (розмір до ВВП)	60/64	61/67	61/68	50/62	53/67	81/82	81/77	60/63	56/57	60/60	
Темп інфляції	10,7	12,9	21,2	5,7	11,1	71,2	75,4	21,1	17,8	16,3	
Бюджет (%)	1,5	0,4	2,4	0,2	-1,5	1,7	0,1	-	-	-	
Валові накопичення до ВВП	32,2	34,1	37,6	37,3	41,2	37,6	35,4	39,3	35,5	30,0	
Кредитний ринок											
Кредитування (до ВВП)	2,0	2,5	2,8	3,7	4,4	3,9	2,2	2,3	2,4	2,9	
Ставка рефінансування [2]	10,5	10,5	11,0	13,5	12,0	24,25	35,5	27,0	21,75	25,0	22,0
Короткострокові кредити до зовнішнього боргу	66,8	58,7	49,9	41,1	41,7	39,6	34,4	35,5	32,0	30,3	
Державний борг до ВВП	6,6	8,9	10,6	19,2	19,6	40,7	25,2	24,6	25,4	38,8	
Валютний ринок											
Міжнародні резерви (млрд дол.)	1,3	4,1	3,0	5,6	5,0	7,8	8,0	6,6	5,0	4,1	
Обмінний курс (до дол. США)	2144	2146	2136	2793	2978	4974	8336	8880	10224	15925	
Грошова пропозиція (M2,%)	2,2	2,5	2,4	2,7	3,0	3,7	3,0	2,9	3,1	3,5	

До проблемних аспектів господарства країни в передкризовий період можна віднести значне від'ємне сальдо торгового балансу та високу залежність від кон'юнктури на ринку нафтопродуктів Росії.

Цікавим є той факт, що Білорусь доволі стійко витримала удар першої хвилі кризи. Зокрема, доволі швидко вдалося відновити зростання ВВП шляхом державного до фінансування уражених галузей та різкої девальвації курсу білоруського рубля.

Однак у 2011 році розпочалася друга хвиля антикризового розбалансування, що в поєднанні з політичною кон'юнктурою та вимушеною

девальвацією спричинило до різкого скорочення темпів зростання та розкручування інфляційної спіралі. В 2011–2012 роках інфляція склала 71,2–75,4%. В результаті чого уряд склав план соціально-економічного розвитку країни на 2012 рік, який передбачав:

- різке зниження темпів інфляції;
- вихід на позитивне сальдо торгівельного балансу;
- приватизацію малоефективних підприємств;
- імпортозаміщення [3].

Крім того, Білорусь звернулася до антикризового фонду ЕврАзЕС з проханням виділення 3 млрд дол. кредиту.

Втім, навіть такі кроки не змогли стабілізувати ситуацію в повній мірі і вже наприкінці 2014 – на початку 2015 року Національний банк країни вдався до ряду заходів з метою обмеження спекулятивного тиску на фінансовому ринку. З цією метою було запроваджено:

- податок на придбання іноземної валюти громадянами та підприємствами у розмірі 30%;
- зросла до 50% ставка по операціях з підтримки ліквідності банків;
- введено так званий «механізм гарантованого збереження вкладу» для фізичних осіб, що в значній мірі дозволяє компенсувати стрибки на валютному ринку [4].

Традиційною тенденцією розвитку економіки Білорусі є від'ємний платіжний баланс. В до кризовий період він складав приблизно –7% від ВВП у річному вираженні. В період гострої фази економічної кризи 2008 року він збільшився до –12,4%, досягнувши піку у 2010 році на рівні –15,0%. Разом з тим, починаючи з 2011 року цей показник почав поліпшуватися. Однак стійкої тенденції не було досягнуто, що призвело до значних коливань. За підсумками 2015 року цей показник склав –2,0 млрд дол., або –3,7% від ВВП Білорусі [1].

Доволі хиткою ситуація видається в розрізі сальдо торгівельного балансу. Антикризова політика доволі стримано реагувала на виклики, які стояли перед країною в період гострої фази кризи, в результаті чого експортний потенціал Білорусі вдалось відновити лише у 2011 році. Підсумком першої хвилі регулювання стало формування позитивного сальдо торгівельного балансу на півні 4% ВВП та зростання експорту в 1,5 рази в 2011–2012 роках. Разом з тим, падіння світових цін на ключові продукти експорту знову знизили експортні можливості та спричинили до значного скорочення сальдо торгівельного балансу. За станом на 2015 року цей показник склав 0% від ВВП.

Двозначна ситуація склала в розрізі поточних трансфертів. З одного боку в період гострої фази кризи уряд продемонстрував значні успіхи в нарощуванні даної складової. З 2008 по 2010 рік він збільшився з 193 млн дол. до 305 млн дол. Однак вже в середні 2011 року даний

показник продемонстрував падіння. За результатами 2015 року чисті поточні трансферти з-за кордону склали 297 млн дол. [1].

Тенденції державного боргу виглядає доволі стабільно. Найбільший стрибок боргових зобов'язань стався в період гострої фази кризи. За один рік він збільшився з 19,6% до 40,7% від ВВП. В подальшому тренд характеризувався сталим зростанням. В період з 2012 по 2014 роки він коливався біля позначки в 25%. На кінець 2015 року борг складав 38,8% або 21 млрд дол. Структура залишається стійкою і складається з наступних компонентів: 4% — прямі інвестиції, 21% — банки, 38% — реальний сектор економіки, 35% — державні органи управління, 2% — центральний банк [5]. Беручи до уваги постійне скорочення золотовалютних резервів, можна говорити про вразливість економіки до зовнішніх шоків.

Таким чином, дослідивши антикризову політику Білорусі, можна говорити про її відносну ефективність. Позитивними складовими є постійне зростання реального сектору економіки, стабілізація зовнішнього боргу та відносна стабільність торговельного сальдо. Слабкою стороною є від'ємний баланс поточного рахунку та нестійка динаміка поточних трансфертів.

Література

1. Data base. World Bank. [Electronic resource]. Available at: <http://data.worldbank.org> [June 2016].
2. Ставка рефинансирования. Национальный банк республики Беларусь. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.nbrb.by/statistics/MonetaryPolicyInstruments/RefinancingRate/> [Май 2016].
3. Правительство одобрило жесткий прогноз развития экономики на 2012 год, 2011. БелаПАН. [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://naviny.by/rubrics/economic/2011/11/08/ic_media_video_113_6163/ [Май 2016].
4. Беларусь ввела 30% сбор на покупку валюты, 2014. by24.org. [Электронный ресурс], 19 декабря. Режим доступа: http://by24.org/2014/12/19/belarus_has_introduced_a_30_percent_tax_on_the_purchase_of_currency/ [Май 2016].
5. Внешний долг стран мира. SVSPB [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://svspb.net/danmark/vneshnij-dolg-stran.php> [Апрель 2016].

Губарева Ірина Олегівна

доктор економічних наук, доцент

*Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАНУ,
м. Харків, Україна*

Ялдин Ігор Володимирович

кандидат економічних наук, доцент

*Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАНУ,
м. Харків, Україна*

СТРАТЕГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ РОЗВИТКУ МЕТАЛУРГІЙНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Металургійна промисловість України розвивається сьогодні не автономно, а в тісному взаємозв'язку з зовнішнім середовищем, тобто макросередовищем, фактори якого впливають на галузь та напрями діяльності металургійних підприємств. Сукупність впливу всіх зовнішніх факторів може проявлятися неоднозначно. За умови їх гармонійного взаємозв'язку та направленої взаємодії вони позитивно впливають на ефективне функціонування будь-якої галузі. Проте макросередовище характеризується і непередбачуваністю, яка може мати руйнівний характер.

Одним з етапів стратегічного менеджменту розвитку металургійної галузі є оцінка макросередовища. В роботах вчених-економістів [1–5] пропонується використовувати при аналізі макросередовища і дослідженні його впливу на галузі економіки в цілому та на кожний з суб'єктів господарювання такі моделі: PEST-аналіз, STEP-аналіз, ETOM-аналіз, QVEST-аналіз, TEM PLES-аналіз, STEEP-аналіз, PESTLE-аналіз, STEEPLE-аналіз.

PEST-аналіз є найбільш поширеними в теорії та практиці оцінки впливу макросередовища на розвиток галузі. PEST-аналіз використовується для оцінки макросередовища в країнах, які мають слабо розвинену економіку, а також в країнах з перехідною економікою. На першому місці в цій аналітичній системі політичні (Political), на другому — економічні (Economics), на третьому — соціальні (Social) і на четвертому — технологічні (Technological) фактори [1].

Проведене дослідження щодо впливу макросередовища на розвиток металургійної промисловості України згідно з PEST-аналізом дозволяє визначити загрози і можливості для розвитку металургійної промисловості України через розвиток політичної системи, економіки, соціальної та технологічної сфер (табл. 1).

**PEST-аналіз впливу макросередовища на розвиток
металургійної галузі України**

Можливості	Загрози
Політична сфера	
Боротьба з корупцією Підвищення рівня ефективності роботи уряду Створення кращих умов в країні для ведення бізнесу Підвищення якості діючого законодавства	Подальше підвищення рівня корупції Подальше зниження рівня і ефективності роботи уряду Погіршення умов для ведення бізнесу в країні Зниження якості діючого законодавства
Економічна сфера	
Підвищення інвестиційної привабливості промисловості країни Підвищення рівня ВВП на одну особу Зниження рівня дефіциту Державного бюджету Збільшення обсягу інвестицій в основний капітал Збільшення частки прямих іноземних інвестицій в промисловість країни Оновлення техніко-технологічної бази виробництва Зростання обсягів експорту-імпорту	Зниження інвестиційної привабливості промислового сектору економіки країни Зниження рівня ВВП на 1 особу в країні Подальше збільшення рівня дефіциту державного бюджету Високий рівень інфляції Зниження обсягів інвестицій в основний капітал Зменшення частки прямих іноземних інвестицій в промисловість країни Зниження обсягів експорту-імпорту
Можливості	Загрози
Соціальна сфера	
Підвищення рівня зайнятості економічно активного населення Поступове збільшення чисельності населення, яке відноситься до середнього класу	Зростання безробіття серед економічно активного населення Зменшення чисельності населення, які відносяться до середнього класу
Технологічна сфера	
Підвищення техніко-технологічного рівня виробництва Збільшення кількості інноваційно-активних суб'єктів господарювання Підвищення рівня інноваційності виробництва та збільшення кількості інноваційної продукції	Низький технологічний рівень виробництва Незначна частка інноваційно-активних суб'єктів господарювання Незначна частка інноваційної продукції

Найбільш опосередкований вплив з боку макросередовища на металургійну галузь країни здійснює політична та економічна сфери: високий рівень корупції, низький рівень свободи бізнесу, відсутність політичної стабільності, низька якість законодавства та державного управління, низька інноваційність економіки.

Література

1. Попов С. А. Актуальный стратегический менеджмент. — М.: Издательство Юрайт, 2010. — 448 с.
2. Гайдаенко Т. А. Маркетинговое управление. Полный курс МВА. Принципы управленческих решений и российская практика. — М.: Изд-во ЭКСМО, 2005. — 480 с.
3. Гершун А. М. Методы сканирования корпоративной организационной среды: анализ и практика применения / Вестник ЮРГТУ (НПИ) — № 1. — 2011. — С. 66–71.
4. Чурлей Э. Применение TEMPLES+I-анализа для проведения комплексной оценки в международном маркетинге / Международные экономические отношения. — С. 87–92.
5. Фляйшер К., Бенсусан Б. Стратегический и конкурентный анализ. Методы и средства конкурентного анализа в бизнесе. — М.: БИНОМ. Лаборатория знаний, 2005. — 541 с.

Лук'янченко Андрій Юрійович

студент,

Національна академія Служби безпеки України

НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ТА ДИНАМІКА РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ В УКРАЇНІ

Виникнення такого поняття як «електронна комерція» вплинуло не тільки на економічні відносини та економічну систему, але і на суспільні відносини. З кожним роком електронна комерція набирає все більших і більших обсягів по всьому світі. Ми можемо спостерігати її формування в тій чи іншій країні, особливості розвитку відповідно до політичних, економічних систем в країні, а також виокремлювати ті чи інші особливості динаміки подібного розвитку.

Не є виключенням серед країн, в яких електронна комерція з кожним роком займає більш значне місце як в суспільних відносинах так і в сфері бізнесу, Україна.

В даній роботі пропонуємо розглянути динаміку розвитку електронної комерції в Україні, виокремити особливості її розвитку та причини уповільнення процесу остаточного формування електронної комерції в Україні.

Досліджуючи ринок електронної комерції в Україні, можемо спостерігати активну динаміку, яка спрямована на поліпшення рівня електронної комерції. Якщо у 2009 році понад 70% користувачів Інтернет придбали хоча б один товар через мережу Інтернет, то на сьогодні цей показник наближується майже до 100% [1]. Це свідчить, що в першу чергу зріс показник активності українських споживачів — користувачів мережі Інтернет до сайтів, які спеціалізуються на електронній комерції.

Цікавим є те, що за кордоном, провідні місця на електронному ринку займають провідні магазини, товари, яких можна придбати як в магазині так і через мережу Інтернет. В Україні, статистичні дослідження показують, що очолюють рейтинг віртуальні компанії. Так, наприклад, протягом останніх років, он-лайн ресурс Rozetka займає перше місце у рейтингу найбільш затребуваних електронних ресурсів, що спеціалізується на електронній комерції. В той самий час, такі магазини як «Фокстрот», «Ельдорадо», які займають провідне місце на ринку, втрачають свої позиції саме в електронних ресурсах [2].

Також пропонуємо дослідити, які саме товари, користуються попитом через систему електронної комерції.

Досліджуючи достатню кількість електронних ресурсів, які повідомляють статистичні дані щодо електронної комерції, можемо навести наступний перелік товарів, які користуються найбільшим попитом на сайтах, що спеціалізуються на електронній комерції:

- 1) одяг та взуття (81%);
- 2) техніка і електроніка (73%);
- 3) краса і здоров'я (58%);
- 4) дім, сад (49%);
- 5) подарунки, книги (47%).

Проаналізувавши статистичні звіти динаміки електронної комерції з 2009 року по 2014 рік можемо зазначити, що в Україні спостерігався стрімкий приріст користувачів мережею Інтернет, а разом з тим і попит на продукцію через сайти, які спеціалізуються на електронній комерції [3]. До найбільш затребуваних сайтів відносяться: Rozetka.ua, Prom.ua, OLX.ua.

Найбільші зростання електронної комерції можна спостерігати у 2011 році — обсяги зросли на 51% порівняно з 2010 роком, у 2012 році обсяги зросли на 44% у порівнянні з 2011 роком, у 2013 році темп зростання дещо уповільнився, проте обсяг становив 2 млрд. \$, що більше за попередній рік на 26% [4, с. 61].

У глобальному рейтингу розвитку електронної комерції Україна зайняла 58 місце. Про це йдеться у звіті міжнародної організації UNCTAD при Генеральній асамблеї ООН [5].

Варто зазначити, що розвиток електронної комерції залежить від економічних, політичних та суспільних процесів в країні.

2014 рік став роком спаду вітчизняного обігу електронної комерції на 30% порівняно з 2013 роком [6, с. 76]. Дану динаміку спаду можна пояснити військовими діями на території Донецьку та Луганську. Також до причин спаду можна віднести анексію Автономної Республіки Крим, в результаті якої українська електронна комерція втратила достатню кількість відвідувачів. В наслідок вищезазначених процесів, розпочалися економічні проблеми, нестабільність економіки, девальвація валюти. Але незважаючи на те, що на певних частинах території України і досі продовжуються воєнні дії, економічна ситуація в країні не є врегульованою, 2015 і 2016 роки показують хоч і невелике, але все ж таки зростання обігу електронної комерції в Україні, що в свою чергу доводить, що електронна комерція в Україні продовжує набирати оборотів і розвиватися.

Література

1. Ринок Інтернет-торгівлі України: огляд [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://shops.at.ua/publ/3-1-0-11>
2. Карпенко С. Обсяги ринку електронної комерції в Україні. Інтернет-ринок / С. Карпенко [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.reclamare.ua/blog/obemu-rynkaelektronnoj-kommercii-v-ukraine/>
3. Електронна комерція. Статистика за 2015–2016 роки. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://nuigde.biz/uk/blog/elektronnaya-kommerciya-v-ukraine-statistika-za-2015-2016-goda.html>
4. Говорушко Т. А. Розвиток електронної комерції в Україні / Т. А. Говорушко, І. П. Ситник, К. В. Соловей. // Формування ринкових відносин в Україні. — 2016. — № 1. — С. 59–62.
5. Україна зайняла 58 місце в рейтингу економічної комерції. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.rbc.ua/ukr/news/ukraina-zanyala-mestomirovom-reytinge-elektronnoy-1427792216.html>
6. Маловичко С. В. Аналіз сучасних тенденцій та динаміки розвитку електронної торгівлі на підприємствах України / С. В. Маловичко. // Проблеми економіки. — 2015. — № 2. — С. 71–77.

Нургалиева Куралай Оразгалиевна

*К.э.н., доцент, заведующая кафедрой «Экономика и менеджмент»
Университет международного бизнеса,
г. Алматы, Республика Казахстан*

Малгаждарова Дилара Мауленовна

*Магистрант,
Университет международного бизнеса (UIB),
г. Алматы, Республика Казахстан*

Байбульсинов Санжар Рустэмович

*Магистрант,
Казахский национальный университет им. Аль-Фараби*

Байбульсинова Дарига Рустэмовна

*Магистрант,
Казахстанско-Британский технический университет*

Кулушева Ырысжан

*Магистрант Университета международного бизнеса (UIB),
г. Алматы, Республика Казахстан*

ИНСТРУМЕНТЫ И ФОРМЫ МОТИВАЦИИ ПЕРСОНАЛА НА ПРЕДПРИЯТИЯХ

Повышение уровня заработной платы остается по-прежнему одним из наиболее важных и распространенных способов привлечения и удержания специалистов, но уже не является решающим фактором повышения заинтересованности сотрудников к работе в той или иной компании. Деньги — мощный стимул. Но как показывает практика, самой большой проблемой является то, что денежная мотивация по своей природе является «ненасыщаемой», и человек быстро привыкает к новому, более высокому уровню оплаты, в среднем это происходит за 1–8 месяцев. Поэтому все большее значение приобретает лично ориентированная социальная политика организации, занимающая особую роль в формировании мотивации работников, повышении их самовыражения в работе [1, с. 110–115; 2; 3; 4, с. 120–201].

Социальная политика предприятия должна решать следующие задачи: защита работников, реализуемая через систему льгот и гарантий, предоставляемых государством, а также самим предприятием; воспроизводство рабочей силы, реализуемое через организацию оплаты труда и ее регулирование; стабилизация интересов социальных субъектов (работник, работодатель, государство), реализуемое через ее согласование. Как инструмент мотивации работников социальная политика

предусматривает принятие решений, касающихся следующих аспектов: выбор приоритетов в направленности самой социальной политики (социальная защита), социальное или медицинское страхование, льготы за работу в неблагоприятных условиях труда, как форма привлечения и закрепления рабочей силы на тех или иных участках работы и т.п.); выбор форм предоставления льгот, услуг, выплат и их видов; оценка величины возможных выплат, исходя из поставленных задач и финансовых возможностей предприятия; дифференцированной оплаты труда. Как правило, социальная политика предприятия реализуется через коллективный договор и локальные нормативные акты на основе социального партнерства с профсоюзным комитетом работников организации, в котором устанавливаются льготы и преимущества для работников, условия труда, более благоприятные по сравнению с установленными законами, иными нормативными правовыми актами, соглашениями. Предоставление дополнительных льгот и услуг социального характера, сверх обязательных выплат проводится либо по инициативе администрации, действительно воплощающей в жизнь принципы социальной кадровой политики. Можно выделить примерный перечень дополнительных льгот и услуг социального характера, предоставляемых организациями сверх обязательных выплат, в различных формах: материальная (денежная) форма: соглашение между работодателем и работником, предусматривающее выплату компенсации работнику в случае прекращения трудового договора. Обычно такое соглашение предусматривает определенные условия или события, при наступлении которых возможны данные выплаты. Кроме этого, в качестве компенсаций также применяется передача акций работодателя, денежные премии и другие формы материального стимулирования. В РФ, например, предоставляют ежегодный оплачиваемый отпуск 1 сентября матерям либо другим лицам, воспитывающим детей-школьников (1–4 классы). Практикуются выплаты предприятия на приобретение собственности. Для многих работников актуальна жилищная проблема. Конечно, обеспечить жильем всех нуждающихся сотрудников сложно даже для крупной компании, но можно помочь приобрести квартиру лучшим работникам, выдавая им кредиты на льготных условиях. Возможно, целесообразным окажется строительство жилья, которое арендуется у компании и переходит в собственность сотруднику только через 15–20 лет работы в компании. В этом случае работник не будет отвлекаться на строительство и сможет больше сил отдавать исполнению трудовых обязанностей. К тому же в течение наиболее продуктивного жизненного периода (15–20 лет) работник будет трудиться в компании, воспитает детей в духе преданности своей фирме и скорее всего, приведет их работать в нее (как это происходит в японских «семейных» корпорациях). В результате компания не потеряет ни в эффективности труда, ни

в темпах развития. Оплата и предоставление учебных отпусков лицам, совмещающим работу с обучением в соответствии с трудовым законодательством (практикуется в основном на государственных предприятиях). Денежное вознаграждение, предоставляемое в связи с личными торжествами, круглыми датами трудовой деятельности или праздниками. Оплата проезда к месту работы и по городу (в виде оплаты проездных билетов). Прогрессивные выплаты за выслугу лет. Оплата счетов мобильной связи при подключении по корпоративному тарифу. Компенсация укороченного рабочего дня пожилым работникам. Материальная (неденежная) форма: предоставление в пользование служебного автомобиля. Добровольное медицинское страхование, предоставление медицинского обслуживания, в том числе и работникам, вышедшим на пенсию. Оздоровительные программы, направленные на поддержание хорошей физической формы и оздоровление работников компании. В качестве оздоровительных программ можно рассматривать аренду спортивных залов, кортов, бассейнов для персонала организации. Оплата обучения сотрудников. Направление на дополнительное обучение, конференции и тренинги тех сотрудников, которые добились значительных результатов в работе, и чьи успехи получили признание сослуживцев. Необходимо сделать дополнительные знания преимуществом, чтобы стимулировать работников продолжать обучение. При этом руководство компании может предложить подчиненному самому выбрать учебный курс и предоставить ему возможность бесплатного обучения. Оплата обучения детей работников компании — еще один мотивирующий момент. При этом работники получают возможность обучать своих детей бесплатно при условии юридически оформленного обязательства (контракта) детей в течение определенного срока отработать в данной компании. Совместное проведение различных тематических мероприятий, в том числе экскурсионно-познавательных и спортивно-оздоровительных. Пользование социальными учреждениями организации (домами отдыха, санаториями, детскими оздоровительными лагерями) по льготным путевкам. Предоставление на льготных условиях мест в детских дошкольных учреждениях. Приобретение продукции, производимой предприятием, по цене ниже отпускной. Повышение технической оснащенности и комфортности рабочего места работников. Дотации на питание в столовых предприятия. Пониженная квартплата в служебном жилье. В форме обеспечения работников в старости: Единовременное вознаграждение пенсионеров со стороны фирмы (предприятия). Такие выплаты могут проходить как расходы на благотворительность и тем самым снижать величину налога на прибыль, уплачиваемого предприятиями. Корпоративная пенсия — дополнение к государственной пенсии из фондов предприятия. Чем больше количество предоставляемых компанией льгот и услуг,

тем выше заинтересованность работников в работе в организации, в её успешной деятельности. Направленность социальной политики предприятий и структуры расходов в разных странах и на разных предприятиях различна. В Германии, например, основную долю в добровольных социальных расходах предприятия составляют расходы по обеспечению работников в старости — 51,8%, денежные пособия — 25,5%, на обучение и повышение квалификации — 11%, на социальные нужды — 9%, на прочие расходы — 2,7.

Таким образом, что социальная политика является мощной составляющей частью механизма совершенствования качества использования человеческих ресурсов. Кроме этого она обеспечивает привлечение и сохранение квалифицированной рабочей силы.

Литература

1. Багирова И. Х. Социальная политика компании как инструмент мотивации персонала [Текст] // Проблемы современной экономики: материалы междунар. науч. конф. (г. Челябинск, декабрь 2011 г.). — Челябинск: Два комсомольца, 2011. — С. 110–115.
2. Государственная служба занятости [Электронный ресурс]. URL: <http://www.rabota.tomsk.ru/home/trudwork/socpartnerstvo.aspx> ЗАО «Сибкабель» [Электронный ресурс]. URL: <http://www.sibkabel.ru/>
3. Социальный пакет [Электронный ресурс]. URL: <http://www.bidprice.ru/motivatsiya-rabotnikov/sotsialnyiy-paket.html> Трудовой кодекс РФ [Электронный ресурс]. URL: http://kodeks.systems.ru/tk_rf/
4. Шапиро А. С. Мотивация и стимулирование персонала / С.А. Шапиро — М.: ГроссМедиа, 2005. — 224 с.

Pohuda Nataliia

*candidate of economic sciences,
associate professor of department tourism and hotel business
National University of Food Technologies,
Kyiv, Ukraine*

Ushko Anatoly

*student of the 6th year, majors "Tourism"
ational University of Food Technologies,
Kyiv, Ukraine*

ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF ACTIVE TOURISM IN UKRAINE

Based on the classic definition of active tourism, namely "Active tourism – are all types of tourist travel in wide natural environment, characterized by the active means of transport (on foot, bicycle, ski, horse and water using small craft) route, the expenditure corresponding physical efforts tourists" [1] can be derived under the new definition of this type of tourism.

Those, active tourism – a movement of people in a territory outside residence to rest, cognition of the world and get new experiences, using a variety of options for sports and extreme sport and means of implementation (equipment, routes, vehicles, competitions, etc.) as well as their physical efforts of man.

The most distinguished outdoor activities such as sports tourism, extreme, uniting all travel associated with active ways of movement and outdoor recreation, including travel set themselves the goal to get new sensation and satisfaction, and improve physical fitness vacationer.

Recently, most people lead sedentary lifestyles and are not interested in the outside world, leading to the sad routine. For people who still want to disrupt their "shackles of everyday life" and there is a kind of rest, active tourism.

Active leisure promotes physical exercise stress, nervous stress and stress inherent in the vast majority of people in the big city. To solve this problem and called active tourism organizations during which tourists have the opportunity to see the natural, cultural and historical heritage of the area of a country. The effect of active tourism for the modern man, first is the physical and moral satisfaction, as well as its spiritual enrichment.

Also active tourism designed to raise people want and need to perform outdoor activities in their free time and less attention paid to harmful leisure (bars, clubs, etc.).

Nowadays, most of the young people are not very interested in way to spend free time in a natural environment, they prefer to rest in a city where

normally exposed to bad habits, and subsequently destroying their health. Camping on the contrary it strengthens the immune system, health and even body and bring more of the positive experience than rest in noisy cities.

The positive qualities of active tourism should also include gaining experience in sports and extreme sports and the opportunity to participate in competitions not only local but also international level. It is also an opportunity to see the world, visit unforgettable, beautiful, scenic place to reach new heights, depths of seas and learn a lot about our land.

Unfortunately, at present, very few travel companies engaged in the development and implementation of tours active tourism. Usually, this activity involved travel clubs like conducting relevant activities and help them realize the tourist operators and agents. This is due to the complexity of developing and recreation, degree of responsibility for the health and safety of tourists, as well as a wealth of knowledge and skills of experts who carry out the relevant activities of active tourism, as well as very large amount of funding (staff costs equipment, transfers, etc.) this activity.

On the positive qualities of active tourism has been said above, but we should remember the negative aspects in its future development.

Thus, the development of active tourism, based on the material, you can identify several drawbacks:

1. Advantage primitive urban centers (clubs, bars, restaurants) on the current active among young people.
2. A small number of tourism enterprises that develop and implement tours active tourism.
3. Insufficient funding for travel clubs that are leading institutions in conducting development and recreation.
4. Insufficient promotion of healthy outdoor activities at the state level and the low level of initiative in this regard.
5. A small number of educational institutions that are engaged in training specialists in active tourism, and as a result of insufficient security staff and their professionalism.

But as the experience, yet every year the popularity of active tourism grows and perhaps in the near future it will function as all currently popular forms of tourism.

Literature

1. Туристський термінологічний словник: довідково-методичний посібник / Авт.-упоряд. І. В. Зорін, В. А. Квартальнов. — М: Радянський спорт, 1999. — 664 с.

Присяжнюк Оксана Вікторівна

студент

*Навчально-науковий інститут інформаційної безпеки
Національної академії Служби безпеки України*

ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Забезпечення безпеки діяльності суб'єктів підприємництва є для України порівняно новим явищем, але разом з тим з часом воно набуло дуже серйозної актуальності. Відсутність належного захисту підприємницької діяльності з боку держави, недосконалість правового регулювання взаємовідносин у сфері безпеки бізнесу не утворювало передумов для ефективного його розвитку, що у свою чергу примушувало підприємців шукати шляхи виживання, акцентуючи увагу на власні можливості.

Головна причина введення поняття «безпека суб'єктів господарювання» в науковий обіг полягає в тому, що його використання надає досліджуваній проблемі відтінок пріоритетності. Але більший інтерес становить дослідження проблем формування комплексної системи забезпечення безпеки підприємства, спрямованої на відвернення, послаблення існуючих небезпек і загроз, захист підприємства від різних негативних дій в умовах конкуренції та господарського ризику.

Найважливішими факторами, що впливають на економічну безпеку підприємства є ступінь досконалості законодавчої бази, рівень оподаткування, доступ на світові ринки збуту, інвестиційна привабливість регіону, держави. Насамперед, економічна безпека підприємства залежить від економічної безпеки держави, регіону, адже ґрунтується на їхньому фінансовому, сировинному та виробничому потенціалі, перспективах розвитку. Наявність багаторівневої концепції економічної безпеки господарюючих суб'єктів усіх рівнів дає можливість забезпечити передбачуваність зовнішніх загроз підприємствам. Безумовно, що загрози і в подальшому будуть зачіпати в основному матеріальну та фінансову сфери бізнесу, принаймні наслідки впливу загроз завжди будуть відображатись на вказаних сферах. Виходячи з цього формування систем економічної безпеки суб'єктів підприємництва має бути зорієнтоване саме на організацію безпеки їх фінансових та матеріальних ресурсів з врахуванням особливостей їх галузевої приналежності.

Важливу увагу у організації економічної безпеки має бути приділено контролю всіх видів діяльності суб'єктів підприємництва, стану їх об'єктів та реалізації рішень. Результати контролю мають складати основу для

прийняття рішень щодо шляхів подолання загроз і подальшого розвитку суб'єкта підприємництва. Організуючи економічну безпеку суб'єкти підприємництва особливу увагу мають приділяти роботі з власним персоналом, особливо з точки зору протидії загрозам, які можуть надходити від нього.

Безумовно, що основу економічної безпеки мають складати заходи, спрямовані на захист матеріальних та фінансових ресурсів суб'єктів підприємництва на всіх етапах діяльності останніх: формуванні, зберіганні, використанні зазначених ресурсів. Враховуючи, що переважну частину фінансових ресурсів суб'єктів підприємництва складають обігові кошти, обіг яких здійснюється шляхом виконання різного роду операцій (господарських, фінансових, комерційних та ін.), то очевидно, що економічна безпека значну увагу має приділити саме таким операціям.

Суть економічної безпеки реалізується в системі її критеріїв і показників. Критерієм економічної безпеки виступає оцінка економічного стану суб'єкта господарювання. Критеріальна оцінка економічної безпеки базується на оцінках: ресурсного потенціалу суб'єкта і можливостей його розвитку; рівня ефективності використання ресурсів; рівня можливостей суб'єкта протистояти загрозам його економічній безпеці та самостійно ліквідувати їх; конкурентоспроможності суб'єкта; цілісності та масштабів структури суб'єкта; ефективності кадрової політики суб'єкта.

Доцільно виділити в системі показників економічної безпеки наступне: темпи зростання прибутковості та посилення економічної стабільності в діяльності суб'єктів, рівень матеріального та соціального забезпечення працівників, розмір боргових зобов'язань суб'єкта тощо. Для економічної безпеки важливі не лише показники, а також їх порогове значення, тобто наскільки вони є критичними та допустимими. Найвищий ступінь економічної безпеки суб'єкта підприємництва досягається при умові, що весь комплекс показників знаходиться в рамках допустимих меж порогових значень, а порогове значення одного показника досягається не за рахунок іншого.

Слід зазначити, що розвиток суб'єктів господарювання — один із компонентів і умов забезпечення їх економічної безпеки. Якщо підприємство, банк в економічному плані не досягає розвитку, то у нього скорочуються можливості до виживання, стійкості, адаптації до внутрішніх та зовнішніх умов. Тобто, економічний розвиток суб'єктів підприємництва забезпечує їх стійкість на ринку — одну із складових економічної безпеки.

Вирішення завдань щодо адміністративно-правового забезпечення безпеки діяльності суб'єктів господарювання, їх захисту, відновлення економічного стану підприємства не повинні зводитися до простого регулювання на зміни, що відбуваються. Необхідно опиратися на науково обгрунтовані процедури їх передбачення, регулювання, пристосування

завдань підприємства до зовнішніх умов, які змінюються. Відтак важливого значення набуває теоретична розробка проблеми адміністративно-правового забезпечення безпеки діяльності суб'єктів господарювання, що базується на власній теорії, змістом якої є закони, закономірності, принципи, функції, форми і методи цілеспрямованої діяльності з мінімізації або виключення втрат та упущеної вигоди. У ході цієї діяльності суб'єкти господарювання повинні звертатися до методів стратегічного планування й управління, розглядаючи раптові і різкі зміни у зовнішньому середовищі, технологіях, конкуренції як реальність економічного життя.

Література

1. Адамів М. Є. Антисипативне управління як передумова економічного розвитку підприємства / М. Є. Адамів // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Теорія та практика управління економічним розвитком», (м. Київ, 22–24 листопада 2012 р.). — Донецьк: ООО «Фирма «Друк-Инфо», 2012. — В 3 т. — Т. 1. — С. 186–187.
2. Антикризове управління підприємством [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://library.if.ua/book/6/701.html>.
3. Андрощук Г. А. Экономическая безопасность предприятия: защита коммерческой тайны: [монографія] / Г. А. Андрощук, П. П. Крайнев. — К.: ІнЮре, 2000. — 400 с.

Присяжнюк Оксана Вікторівна

студент

Навчально-науковий інститут інформаційної безпеки

Національної академії Служби безпеки України

ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ СУБ'ЄКТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР

Історія забезпечення ЕБ підприємств є тривалою. Протягом всього періоду підприємствами набувався досвід, що дозволяє в умовах сьогодення ефективно організовувати систему ЕБ бізнесу. У економічно розвинених державах основна увага зосереджена на розробці теоретично-прикладних засад розвитку підприємництва та на формуванні сприятливого економіко-правового середовища для ведення діяльності суб'єктами господарювання. Саме ці фактори є визначальними для забезпечення економічної безпеки підприємства. Натомість, питання, що стосуються забезпечення безпосередньо економічної безпеки підприємства, актуальні в країнах, які докорінно змінюють систему державного устрою та/чи перебувають у кризовому стані.

Зважаючи на те, що провідні держави світу прикладають максимум зусиль для розроблення нормативно-правової та інституційної бази у сфері забезпечення економічної безпеки на різних рівнях, вивчення та імплементація досвіду у вітчизняну практику є надзвичайно актуальною та необхідною.

Глибокого аналізу потребує перелік основних завдань органів державного управління провідних держав світу у сфері забезпечення економічної безпеки підприємств:

- 1) формування структурних підрозділів ведення політики у сфері економічної безпеки підприємництва за галузево-територіальною ознакою;
- 2) розробка документів стратегічного планового характеру, а також операційних заходів щодо зміцнення економічної безпеки суб'єктів господарювання;
- 3) постійне проведення моніторингу внутрішнього та зовнішнього ринків та розробка рекомендацій для органів державного управління і підприємств щодо заходів підвищення конкурентних позицій національних підприємств, захисту їх економічних інтересів;
- 4) постійне удосконалення інституційної бази захисту права власності;
- 5) пошук та забезпечення джерел фінансування ризикового капіталу, в тому числі в інтересах інноваційної діяльності з метою підвищення рівня НДДКР у довгостроковій перспективі;

6) надання гарантій за інвестиціями в акціонерний капітал та гарантій за позиками підприємств;

7) здійснення роботи з планування життєвого циклу функціонування підприємств у різних галузях та сферах економіки з наданням консультацій з питань забезпечення високого рівня їхньої життєздатності відповідно до життєвих циклів, ведення конкурентної боротьби та сприяння розвитку підприємництва у перспективних сферах;

8) підтримка підприємств, які розпочинають діяльність створенням фондів та механізмів фінансування різних етапів їх;

9) нормативно-організаційне забезпечення, в тому числі особлива увага зосереджена на регламентуванні процедури банкрутства різними державами.

Впродовж багатьох років приватна детективна діяльність існувала разом із державною системою забезпечення безпеки та з системами безпеки приватних підприємств. Державна система забезпечення безпеки приватних структур складається з силових органів, а також включає нормативне забезпечення даної сфери і організацію заходів превентивного характеру у різних сферах життя суспільства. Приватні підприємства щораз частіше звертаються при виникненні проблем до недержавних структур, що працюють на ринку безпекозабезпечуючих послуг. На основі ряду досліджень визначено, що основним структурним підрозділом, який відповідає за забезпечення економічної безпеки на підприємствах є служба безпеки. Базуючись на такому твердженні, вивчено основні функції її діяльності, сформовано комплекс заходів і структуровано процес діяльності, метою якого передбачено виявлення слабких сигналів, відслідковування ризиків, попередження та нейтралізація впливу загроз і небезпек, виявлення та усунення недоліків діяльності, аналізу ризиків, складання прогнозів розвитку, забезпечення умов сталого розвитку підприємства.

Література

1. Економічна безпека підприємства: [навч. посіб.] / І.П. Отенко, Г.А. Іващенко, Д.К. Воронков / Харківський національний економічний університет. — Х.: ХНЕУ, 2012. — 251 с.
2. Гончарова І.О. Міжнародний досвід забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання / І.О. Гончарова, В.О. Лук'янихін, Д.А. Петров // Безпекознавство: теорія та практика: матер. І Всеукраїнської науково-практ. інтернет-конф. (15.03–15.04.2013 р.). [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://thesis.at.ua/publ/bezpekoznavstvo_teorija_ta_praktika/goncharova_i_o_luk_39_janikhin_v_o_petrov_d_a_mizhnarodnij_dosvid_zabezpechenija_ekonomichnoji_bezpeki_sub_39_ektiv_gospodarjuvannja/4-1-0-140.
3. Маргасова В.Г. Зарубіжний досвід забезпечення економічної безпеки регіону / В.Г. Маргасова // Наук. вісн. Черніг. держ. ін-ту економіки і упр. Сер. Економіка, 2011. — Вип. 1. — С. 53–61.

Секция 8. ЮРИДИЧЕСКИЕ НАУКИ

Бондаренко Алина Владимировна
*студентка кафедры ОЗИОД
ННННБ при СБУ
г. Киев, Украина*

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ З ІНШИМИ ДЕРЖАВНИМИ ОРГАНАМИ, ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ГРОМАДСЬКІСТЮ

Сучасний етап становлення України як правової держави характеризується підвищенням рівня прозорості в діяльності державних органів та їх демократичності, формуванням партнерських відносин між інституціями держави і суб'єктами громадянського суспільства. Ці процеси обумовлюють актуальність удосконалення взаємодії органів виконавчої влади, зокрема органів Служби безпеки України (далі – СБ України) з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування та громадськістю, однак ведеться вона ще недостатньо активно та не цілком відповідає вимогам побудови в Україні правової соціальної держави. Це обумовлено, зокрема, особливостями адміністративно-правового регулювання взаємодії органів Служби безпеки України з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування та громадськими інститутами, що залежить, насамперед, від характеру державних завдань та функцій щодо забезпечення державної безпеки, системи органів, які її забезпечують, їх повноважень, форм і методів професійної діяльності, а також низки інших чинників, серед яких наявність прогалин у нормативно-правових актах, що регламентують питання взаємодії СБ України з громадськістю.

З перших днів створення СБУ в основних принципах своєї діяльності задекларувала прозорість, гласність та безперешкодний доступ до відкритої інформації. В першому розділі роботи з'ясовано та розкрито поняття гласності, проаналізовано правові основи принципу гласності в діяльності СБУ, розглянуто адміністративно-правові засади реалізації цього принципу, охарактеризовано методи використання інформаційного масиву, який

створюється з урахуванням громадської думки для вироблення й ухвалення найбільш обґрунтованих та ефективних державних рішень. Зокрема констатовано, що гласність — це відкритість, прозорість, об'єктивність, повнота інформації щодо практичної діяльності органів СБ України. Її принцип ґрунтується на: доступності механізмів управління для громадян; відкритості функціонування органів правопорядку; громадянському контролю, у тому числі й через засоби масової інформації; судовому контролю і контролю прокуратури. У рамках аналізу правових основ принципу гласності в діяльності СБУ детально проаналізовано соціально-правові та спеціально-правові принципи права. Велику увагу приділено діяльності органів Служби безпеки України з питань розгляду та вирішення звернень громадян, як одного з головних критеріїв ефективності взаємодії з громадськістю, та довіри населення до СБ України. Встановлено, що законодавче регулювання цих питань недостатнє, оскільки є великою, нечіткою і погано прогнозованою «сірою зоною» відомостей, яким надається не визначений жодним законом гриф «для службового користування» (ДСК) і які є конфіденційною інформацією, що є власністю держави. Це поняття визначено в статті 30 Закону «Про інформацію» не зовсім коректно.

І все ж, акцентується в роботі, особливістю діяльності спеціальних служб в той же час є те, що вона не може бути настільки ж прозорою, наскільки прозора діяльність інших органів державної влади і що реалізація принципу гласності часто входить у протиріччя з потребою дотримуватися режиму таємності щодо оперативної інформації та відомостей, пов'язаних з участю посадових осіб та громадян у кримінальному процесі. В умовах суспільних змін необхідно визначити чіткі межі режиму таємності, конфіденційності, усе, що за законом не може бути таємним, повинно стати відкритим, бути об'єктом уваги суспільства та засобів масової інформації. Будучи погано поінформованим, суспільство не спроможне змусити уряд виправляти помилки. У такому випадку держава може бути сильною завдяки своїм силовим структурам, але не творчої активності своїх громадян. Характерно, що всі бідні суспільства є закритими, а всі відкриті суспільства багаті.

В роботі зазначається, що система адміністративно-правових засад взаємодії органів СБУ з структурами громадянського суспільства реалізується через функціонування інституту управління, який охоплює такі складові: 1) суб'єктів управління, тобто органи, що виконують завдання та функції із охорони та захисту людини, суспільства і держави від внутрішніх загроз, які є наслідком вчинення правопорушень; 2) об'єкти управління, тобто сфери та галузі суспільного життя, що перебувають під організуючим впливом суб'єктів управління; 3) управлінську діяльність (процес), тобто певні суспільні відносини, через які реалізуються численні прямі та зворотні зв'язки між суб'єктами і об'єктами управління.

До принципів взаємодії органів СБУ з інститутами громадянського суспільства віднесено такі принципи: принципи єдності та цілісності системи, законності, професіоналізму, позапартійності, гуманізму, гласності, демократизму, взаємодії з трудовими колективами, громадськими організаціями й населенням. З'ясовано зміст кожного із зазначених принципів та особливості його вираження у сфері забезпечення внутрішньої безпеки держави. Розглянуто та проаналізовано адміністративно-правові норми, їх види та класифікацію, сутність і види адміністративно-правових відносин, джерела адміністративного права та особливості нормотворчої діяльності СБ України.

Існує потреба законодавчо врегулювати всю сукупність питань державної політики у сфері забезпечення державної безпеки, наприклад у Законі «Про державну безпеку України». Це сприятиме вдосконаленню загальної системи забезпечення державної безпеки, дозволить більш предметно окреслити функції, завдання і повноваження Служби безпеки, яка сьогодні, відповідно до чинного законодавства, є єдиним органом державної влади, що забезпечує державну безпеку України.

Список використаних джерел

1. Декларація про державний суверенітет України [Текст]: Декларація Верховної Ради УРСР від 16 липня 1990 року № 55-ХІІ / Відомості Верховної Ради УРСР. — 1990. — № 31. — Ст. 429.

2. Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування засобами масової інформації [Текст]: зі змінами та доповненнями: закон України від 23 вересня 1997 року № 539/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1997. — № 49. — Ст. 229.

3. Денисюк С. Ф. Громадський контроль як гарантія законності у адміністративній діяльності правоохоронних органів в Україні [Текст]: монографія / С. Ф. Денисюк. — Х.: ТД «Золота миля», 2010. — 368 с.

4. Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави [Текст]: зі змінами та доповненнями: закон України від 19 червня 2003 року № 975-ІV / Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 46. — Ст. 366.

5. Про інформацію [Текст]: зі змінами та доповненнями: закон України від 02 жовтня 1992 року № 2657-ХІІ / Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 48. — Ст. 650.

6. Про інформаційні агентства [Текст]: зі змінами та доповненнями: закон України від 28 лютого 1995 року № 74/95-ВР / Відомості Верховної Ради України. — 1993. — № 1. — Ст. 1.

7. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні [Текст]: зі змінами та доповненнями: закон України від 16 листопада 1992 року № 2782-ХІІ / Відомості Верховної Ради України. — 1993. — № 1. — Ст. 1.

Перепелиця Катерина Євгенівна

студентка,

Харківський національний університет внутрішніх справ,

м. Харків, Україна

ПРАВОВІ ЗАСАДИ БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ В УКРАЇНІ

Метою банківського нагляду є стабільність банківської системи та захист інтересів вкладників і кредиторів банку щодо безпеки зберігання коштів клієнтів на банківських рахунках. Наглядова діяльність Національного банку України охоплює всі банки, їх відокремлені підрозділи, афілійованих та споріднених осіб банків на території України та за кордоном, установи іноземних банків в Україні, а також інших юридичних та фізичних осіб у частині дотримання вимог Закону України «Про банки і банківську діяльність» [1] щодо здійснення банківської діяльності. Національний банк України здійснює банківський нагляд у формі інспекційних перевірок та безвиїзного нагляду.

Відповідно до рішення Правління НБУ «Про схвалення процедур інспектування» [2], за матеріалами інспекційних перевірок (планових і позапланових) визначається рейтинг банку за рейтинговою системою CAMELSO.

Рейтинг — це встановлення узагальнювальної оцінки фінансового стану банку за стандартизованою системою показників, що дозволяє розглядати всі банки з єдиної позиції [3].

Метою оцінки банків за рейтинговою системою CAMELSO є визначення їх фінансового стану, якості менеджменту та корпоративного управління, прозорості операцій та ефективності внутрішніх контролів, управління ризиками. Також вона допомагає виявити недоліки, що можуть призвести до банкрутства банку та вимагають посиленого контролю з боку органів банківського нагляду.

Основою рейтингової системи CAMELSO є оцінка ризиків і визначення рейтингових оцінок за такими основними компонентами: Капітал — Capital Adequacy (C) — оцінка розміру капіталу банку з точки зору його достатності для захисту інтересів вкладників і підтримки платоспроможності. Якість активів — Asset Quality (A) — спроможність забезпечити повернення активів, вплив проблемних кредитів на загальний фінансовий стан банку. Менеджмент і корпоративне управління — Management (M) — оцінка методів управління банком з точки зору принципів корпоративного управління, ефективності діяльності, методів

управління та контролю. Надходження — Earnings (E) — достатність доходів банку для перспективного розвитку та зростання. Ліквідність — Liquidity (L) — здатність банку забезпечити своєчасне та повне виконання своїх зобов'язань. Чутливість до ринкових ризиків — Sensitivity to Risk (S) — ступінь реагування банку на зміну ситуації на ринку. Операційний ризик — Operational Risk (O) — здатність банку ефективно управляти операційним та інформаційним ризиком з метою недопущення/мінімізації фінансових втрат внаслідок реалізації ризиків.

Комплексна рейтингова оцінка за рейтинговою системою CAMELSO визначається для кожного банку відповідно до рейтингових оцінок за зазначеними вище компонентами. Кожен компонент рейтингової системи оцінюється за чотирьохбальною шкалою, де оцінка «1» є найвищою, а оцінка «4» — найнижчою. Комплексна рейтингова оцінка банку «1» свідчить про те, що банк є надійним за всіма показниками, спроможним протистояти більшості економічних спадів (крім надзвичайних), вважається стабільним і таким, що має кваліфіковане керівництво; «2» — банк має недоліки в роботі, і якщо ці недоліки не будуть усунені, то вони можуть призвести до значних проблем, пов'язаних з платоспроможністю та ліквідністю; «3» — банк має суттєві недоліки в роботі, загальна платоспроможність банку під загрозою. Така комплексна рейтингова оцінка свідчить про те, що потрібні негайні конкретні дії Національного банку України; «4» — ліквідність і платоспроможність банку незадовільні, банк потребує спеціальних оздоровчих заходів та негайних конкретних дій Національного банку України.

Оцінювання банків за рейтинговою системою CAMELSO допомагає виявити недоліки, які можуть призвести до банкрутства банку і вимагають посиленого контролю з боку органів банківського нагляду. Це дозволяє заздалегідь вжити відповідних заходів для виправлення недоліків і стабілізації фінансового стану банку. Основним недоліком рейтингової системи CAMELSO є, те що вона належить до закритих рейтингових методик і її висновки використовуються виключно органами банківського нагляду НБУ.

Література

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121-III (зі змінами і доповненнями) // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2121-14/page>.
2. Порядок визначення та затвердження рейтингової оцінки банку за рейтинговою системою CAMELSO. Схвалено рішенням Правління НБУ від 01.11.2016 за № 393-рпш // // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=40919978
3. Вовчак О. Д. Кредит і банківська справа: підручник / О. Д. Вовчак, Н. М. Русцишин. — К., 2008. — 564 с.

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЦЕНТР
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
«ИНТЕРНАУКА»

Сборник тезисов научных работ

XVI МЕЖДУНАРОДНАЯ
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ:
«АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОВРЕМЕННОЙ НАУКИ»

Москва–Астана–Харьков–Вена

«30» января 2017

Издано в авторской редакции

Адрес: Украина, г. Киев, ул. Павловская, 22, оф.12

Контактный телефон: +38(044) 222-5-889

E-mail: info@international-sccience.com

<http://international-sccience.com>

<http://inter-nauka.com>

Подписано в печать 14.02.2017 Формат 60×84/16

Бумага офсетная. Гарнитура PetersburgС. Печать на дупликаторе.

Тираж 100. Заказ № 301.

Цена договорная. Напечатано с готового оригинал-макета.

Напечатано в издательстве ООО «Спринт-Сервис».

Свидетельство: Серия ДК №4365 от 17.07.2012

Контактный телефон: +38 (050) 647-1543